

Kyn og málsligur hugburður til føroyska dagliga talaða frábrigdið – nakrar ábendingar

Gender and linguistic attitudes toward variations in conventional Faroese language usage – some trends

Majbritt Pauladóttir

Bergshav Management AS, Postboks 8, 4891 Grimstad, Norway.

Email: MPauladottir@hotmail.com

Úrtak

Greinin er skrivað við tí í hyggju at geva eitt íkast í samfelagsmálfrøðiliga orðaskiftið um málsligar munir millum kynini í vali av føroyskum málbúna. Serstakliga havi eg hildið tað vera áhugavert at lýsa málið við at hyggja at øðrum málsamfelogum, sum eru í eini støðu, ið líkist føroysku málstøðuni, t.e. at dagliga talaða frábrigdið liggur langt frá standardfrábrigdinum, so at tað helst ber til at tosa um stig av skiftismæli. Umframt hetta serliga fyrirbrigdið er eisini tikið upp í myndina, at málbrúkarar í Føroyum eins og í samfelogunum, ið líkjast, heilt tíðliga fara undir at læra hjálandamálið sum eitt neyðugt amboð fyri seinni at kunna lesa á hægri støði.

Av tí, at føroyska samfelagið ikki hevur havt sosiobúskaparliga stættaskipan í sama mun sum flestu samfelogini í vesturheiminum, er tað mín hugsan, at aðrir brigddar enn sosiobúskaparligir samfelagsbólkar eiga at verða lagdir undir samfelagsmálsligar kanningar í føroyska samfelagnum, t.d. í kyn, aldur, samleiki, stig av útbúgving, útbúgving heima ella uttanlands, o.s.fr. Við ástøði hjá týðandi nútíðar samfelagsmálfrøðingum skal sostatt her verða hugt at føroyskum málviðurskiftinum við hesum brigddum sum grundarlag.

Tilfarið til greinina er frá masterserritgerð mínari frá 2006, tá ið ávisir munir vísu seg millum kynini í orðavali úr føroyska orðatilfeinginum. Pinkukanning er gjørd í 2009 fyri at finna ábendingar um, um rákið man vera nakað tað sama sum tá.

Dentur skal verða lagdur á, at hóast pinkukanningin tykist styðja tað, ið varð funnið við kanningunum í 2005, so eiga allar niðurstøður bert at verða lisnar sum

ábendingar í spurninginum um kyn og val av máli í føroyska málsamfelagnum. Eg eri greið um, at størri kanningar eiga at verða gjørdar, um tað skal bera til at siga meir um hesar ábendingar.

Abstract

This article has been written with the intention of contributing to the linguistic discussion in the Faroese linguistic community which concerns gender differences in choice of language. More specifically, I have found it of interest to explore the topic by comparing indications seen in the Faroese linguistic community with others in a similar linguistic situation, i.e. a situation where there is a considerable difference between the vernacular and the standard variety. In this respect it may be useful to opt for the term diglossia, or a degree of diglossia. In addition to this particular phenomenon, I have also considered and discussed the fact that Faroese native speakers are exposed to the first foreign language at a very early stage in their education, as is the case in the other linguistic communities with which we may compare the Faroese. This exposure and thorough learning of the former coloniser's language is considered necessary in order for the young student to go to universities abroad for further studies.

The Faroese community has not been organised in socio-economic layers comparable to the post industrial West. Because of this fact it has been considered that other linguistic variables must be explored than

the division of the speakers into socio-economic groups as has been the traditional method within sociolinguistic research. The point of departure taken for this article has been to include gender, degree of education, i.e. university studies vs. shorter education, as well as the social identity that the individual speaker may choose in any given speech situation. Hence, with theories presented by contemporary sociolinguistic researchers as a basis, this article attempts to discuss the Faroese situation with these variables as a foundation.

The material for the article stems from the author's master thesis in 2006, where distinct differences between the genders seemed to be present with respect to choice of vocabulary. A small investigation has been repeated for this article in order to assess whether the tendency seen then would reoccur in 2009.

Although the outcome of this small investigation seems to support the findings that derived from the material for the master thesis, it should be emphasised that the conclusions should be read as indications of what may be the situation in the Faroese linguistic community in respect of gender and language choice. I am fully aware of the fact that a more comprehensive investigation will be required to enable reliable elaborations on this very interesting topic.

1.0 INNGANGUR

Meðan eg arbeiddi við meistararitgerð í 2005/2006 gjørdist eg var við, hvussu ymisk orðavalið tyktist vera hjá kvinnum og monnum í fríari samrøðu um málsligar spurningar. Hetta hevur vakt áhuga og forvitni eftir at vita meir um málsligar munir millum kynini sum heild, og serstakliga um føroysku støðuna við tvímæli.

Sankoff tekur til (2004: 639), at nærum hvørt samfelag kring heimin í 21. öld er í teirri støðu, at har búgva bólkar við móðurmáli í minnilutastøðu. Støðan er íkomin av ymiskum stjórn málsligum orsökum og eisini av fólkaferðingum. Tó at føroyskt er meirilutamál innan økið, fólkið býr í, eru føroying-

ar kortini undir stjórn málsligum viðurskiptum, ið gera føroyskt til minnilutamál í ríkinum, og sostatt verður føroyskt undir stórum trýsti av hjálandamálinum. Hetta er málslig støða, ið skrivar seg úr søgu sum hjáland undir dansku stjórnini í fleiri øldir. Umframt hetta verður føroyskt, eins og grannamálini, illa kroyst av enskum. Afturat hesum, er støðan framvegis hin sama við hjálandamálinum, ið "skal lærast báði væl og virðliga"¹, av tí at føroyingar í dag síggja tað vera neyðugt at fara tíðliga undir at læra annað mál enn móðurmálið fyri at klára seg uttan fyri landoddarnar. At føroysk børn kortini ikki áttu at verið noydd at lært annað mál nærum betri enn móðurmálið, er áhugavert evnið, men av tí at spurningurin ikki hoyrir heima í hesi greinini, skal hann liggja. Her skal bert á sannast, at av hesum sama er málsliga støðan í Føroyum lík teirri í flest øllum hjálandum, t.v.s., at móðurmálið kemur í heilt tætt samband við málið í hjálandinum, ja, verður trokað til síðis av størri og meir nýtt málinum í øllum samskipti landanna millum, so at dagliga árinum úr danskum verður ovurstórt.

Ein avleiðing av umstøðunum er, at málið hevur tikið og tekur ímóti mongd av tøkuroðum úr danskum, ið verða nýtt lið um lið við føroysku hugtøkini. Við bókmentum innan samfelagsmálfrøði sum grundarlag skal eg í hesi greinini roynd at hyggja at muninum millum kynini viðvíkjandi orðavali úr føroyska orðatilfeinginum í dagligari samrøðu við heimildarfólk.

1.1 Høvuðsspurningurin í greinini

Høvuðsspurningurin í hesi greinini er sostatt ikki trýstið á føroyska málið uttan eftir, men hvussu og hví kvinnur í Føroyum – eins og í

øðrum málsamfeløgum – í summum førur tykjast hava aðra málnýtslu enn menn. Henda tilgongd er lýst av málførðingum í nógvum øðrum samfeløgum kring heimin. Tá hetta evnið verður umrøtt, kemur næsti spurningur av sær sjálvum: hvat munnu avleiðingarnar verða av valum, ið kvinnur gera í málnýtsluni? Eisini henda spurningin skal eg royna at siga eitt sindur um við at lýsa kanningar, ið eru gjørdar í øðrum málsamfeløgum.

Nógvar samfelagsmálfrøðiligar kanningar vísa, at týðandi munir eru millum málnýtsluna hjá vaksnum kvinnum og monnum. Eisini í tilfarinum til meistararitgerðina hjá mær var tilíkur munur at finna. T.d. nýttu kvinnurnar munandi oftari enn menninir donsk tøkuerð í staðin fyri føroysk orð. Eitt annað eyðkenni var, at í bólkunum av fólki við langari útbúgving var hesin munurin millum kynini heilt nógv størri enn í hinum bólkunum. Hetta serliga fyrbrigdið verður høvuðs- viðgerðarevnið í hesari greinini.

1.2 Nøkur frøðiheiti í greinini

Almenn virðing/fjald virðing (enskt: ‘overt prestige’/‘covert prestige’). Víst verður til Trudgill, 1972. Heitini verða nýtt um ta virðing, ið tað gevur annaðhvørt at leggja talumálið at standardfrábrigdinum (almen virðing) ella at leggja tað at staðbundna málførinum (fjald virðing). Sostatt hevur tað at hava skil á standardfrábrigdinum við sær ‘almenna virðing’, meðan nýtsla av staðbundna málførinum gevur ‘fjalda virðing’, t.e. virðing í samfelagnum, har ein hoyrir heima.

Altjóða orð. Verður nýtt um altjóða tøkuerð, báði nýggj og eldri, ið hava sín fullgóða føroyska maka, ið eisini hoyrist í nýtslu.

Danisma. Verður nýtt um donsk orð og orðafelli, báði nýggj og eldri, ið hava sín fullgóða føroyska maka, ið eisini hoyrist í nýtslu.

Eginmálbúni (enskt: ‘idiolect’). Verður nýtt um frábrigdi, ið einstaklingur velur sær, ið kann hava í sær smærri munir mótvegis staðbundna málførinum.

Eintáttað netverk (enskt: ‘uniplex network’). Verður nýtt, tá fólk bert kennast og hava samband í einum felagsskapi, antin tað nú er arbeiðsplássíð, tey eru felags um, ella okkurt annað.

Fjoltáttað netverk (enskt: ‘multiplex network’). Verður nýtt um, tá fólk hava samband hvørt við annað í meira enn einum felagsskapi, t.d. í starvi, skyldskapi, granna-felagsskapi, frítíðarítrivi, o.s.fr.

Frábrigdi (enskt: ‘variety’). Verður her nýtt um málsligt frábrigdi, ið ikki kann sigast at vera staðbundið málføri.

Kotubroyting/kotublanding (enskt: ‘code-switching’/‘code-mixing’). Víst verður til Fasold, 1984: 180 og 182. Fasold sigur, at bendingin í tekstinum fer at gera av, hvat mál verður nýtt. Hettar merkir, at í kotubroyting er viðfevnandi nýtsla av fremmandum lut-eindum; sum tá tann, ið tosar, skiftir mál eitt lítið bil fyri at geva frágreiðing/útfylling, ella hann tekur heilar setningar inn í málið, hann tosar, úr øðrum máli, ið hann blandar saman við. Hinvegin merkir kotublanding, at tann, sum tosar, einans tekur orð uppímillum úr einum øðrum máli, uttan at hetta ávirkar bendingina í málinum, hann tosar.

Málslig samfeld heild (enskt: ‘language continuum’). Verður nýtt fyri at lýsa slektskap millum málfrábrigdi, ið liggja á rað aftan á hvørt annað, soleiðis at tey bæði frábrigdini í hvørjum enda hava minst í felag.

Máslig atlagining. Verður her nýtt um fyrirbrigdi ‘linguistic accommodation’ eftir ástøðinum hjá Giles and Powesland (1997) og Giles *et al.* (1991) um ‘Speech Accommodation Theory’, og hugtakið skal ikki blandast saman við ‘másliga tillaging’, ið helst verður nýtt, tá tungumál nærkast hvørjum øðrum av másligum sambandi (sí t.d. Petersen, 2006).

Nýggj ensk tøkuroð. Verður her nýtt um orð, sum beint nú verða tikin inn í føroyskt, og eg rokni sostatt ikki uppí gomul ensk orð, ið eru komin inn undir krígnum og langt fyri ta tíð. Sí Jóansson (1997) eftir útfyllandi frágreiðing um gomul ensk tøkuroð í føroyskum.

Staðbundið málføri. (enskt: ‘local dialect’). Verður nýtt um málføri, ið verður nýtt innan eitt ávíst øki í landinum.

Standardfrábrigdi (enskt: ‘standard variety’). Verður nýtt um skriftmál og mál, ið fylgir heildarreglunum fyri skriftmálið; í øðrum sjálvstøðugum londum ofta eisini nevnt ‘ríkismál’. Men føroysku viðurskiftini við ríkisfelagsskapinum við Danmark og heitinum ‘ríkis-’ tengt at donskum viðurskiftum, gera, at ‘ríkismál’ ikki hóskar til føroyskt, eins og t.d. ‘ríkisenskt’ og ‘ríkisnorskt’ høvdu verið hóskandi fyri ‘standard variety’ í teimum báðum samfeløgnum.

Stættarmálføri (enskt: ‘sociolect’). Verður nýtt um frábrigdi, ið er felags fyri bólki í

samfelagnum, men at tað ikki er staðbundna málførið, ið kanska fyrr var ella enn er ráðandi á økinum. Frábrigdi av hesum slagnum eru sum oftast býarfyrirbrigdi og heldur meir sjáldsamt fyrirbrigdi, har fólk búgva spjadd og eru færr í tali.

Tøkuroð (enskt: ‘loan word’). Verður nýtt um orð, ið er tikið inn í móðurmálið úr øðrum málum, og orðið er tillagað báði í úttalu og bendingarmynstri.

2.0 ÁSTØÐI OG HÁTTALØG

2.1 Hugburður og sosialkonstruktivismi

Í greinini er ikki rúm fyri at greiða henda spurningin, og skal eg tí bert siga meg vera samda við Jacobsen, at í hugburðskanningum merkir sosialkonstruktivismi, at hugburður er ikki nakað fast ella grundleggjandi, men nakað, ið er treytað av ráki og samfelagsviðurskiftum. Hugburðurin hjá tí einstaka kann tíska vera ein í dag og ein annar í morgin, alt eftir umstøðunum. Jacobsen sigur víðari, at kortini er tað so, at kanningar kunnu avdúka rák í samfelagnum, ið eru ráðandi, tá kanningin verður gjørd. Sostatt fer tað altíð at verða endamálið hjá granskarinum: at lýsa nútímans viðurskifti í samfelagnum soleiðis, at vit vónandi kunnu siga eitthvørt um rákið, ið ger seg galdandi, t.d. í málfrøðiligum høpi (Jacobsen, 2004 :19).

2.2 Hugtakið ‘kyn’ í málfrøðiligum bókmentum

Um mun millum kynini og hugburð er higarartil lítið skrivað um í føroyskum viðurskiftum. Jacobsen (2008) nemur við spurningin, men hann kemur ikki við ástøði um, hvat

hesin munurin man koma av. Sostatt verður her neyðugt at hyggja at, hvat hefur verið sagt um evnið av øðrum samfelagsmálfrøðingum í øðrum málsamfeløgum, og skal ástøðið lýsast við ritum hjá fleiri heimskendum samfelagsmálfrøðingum í hond.

Fyrst heilt stutt um kyn í mállæruni, har føroyskt hefur hugtøkini 'lívkynd' og 'málkynd', ið á enskum verða skild sundur millum 'sex' og 'gender'. Vísandi til samfelagsmálfrøðingar (sí t.d. J. Milroy, 1992b: 163; Bergvall, 1996: 274-278; Eckert og McConnel-Ginet, 2003: 9-32) kann 'sex'/'lívkynd' sigast at vera lívfrøðiliga hugtakið, meðan 'gender'/'málkynd' er eitt samfelagsligt tankaverk. Við øðrum orðum kunnu vit siga, at 'gender'/'málkynd' er tað, vit 'gera' og 'greiða' fyri at skipa mannagongdir í einum alsamt fløktari samfelagi. Av hesum skilja vit, at 'sex'/'lívkynd' hefur í sær tvígreining og mótsetning, meðan 'gender'/'málkynd' ikki er sama tví-pólada hugtakið. Kortini, av tí at orðið 'málkynd' á føroyskum er fyrst og fremst navnorð fyri teir triggjar orðabólkarnar kallkynd, kvennkyn og hvørkikyn í málfrøði, skal bert orðið 'kyn' verða nýtt í hesi greinini, annaðhvørt útlandski rithøvundin nú hefur nýtt heitið 'gender' ella 'sex' í sínari frágreiðing.

2.3 Stutt um samfelagsbólkar og mál

Vanligt hefur verið innan samfelagsmálfrøði at leggja munin millum sosiobúskaparligar samfelagsbólkar sum grundarlag undir kanningarnar, t.v.s., at stættaskipan í samfelagnum við muni millum fólk viðvíkjandi inntøku og fíggjarligum umstøðum verður lykklabrigdil í kanningini. Vísast kann til nærum allar kanningar, ið hava verið gjørdar, men her skal fyrst verða víst til klassisku kanningarnar hjá heimskendu samfelags-

málfrøðingunum Labov og Trudgill (í 1960- og -70-árunum). Sambært Milroy og Milroy hefur bendingarmynstrið hjá Labov til at gilda kanningar ('quantitative paradigm') verið eitt tað mest týðandi ikastið til samfelagsmálfrøði fyri at gera okkum før fyri at gera skipaðar kanningar av sambandinum millum máslig frábrigdi í einum samfelagi og eginmálbúna (frábrigdi, ið einstaklingar nýta), ið verður ávirkaður av aldri, kyni, uppruna, netverki og sosiobúskaparligum bóلكi (Milroy and Milroy, 1993: 57).

Kortini siga tey bæði Milroy, at ástøðið við sosiobúskaparligari stættaskipan, ið er grundarlagið undir býarsamfelagsliga arbeiðinum hjá Labov, er ikki altíð hóskandi, og tey vísa á fleiri aðrar samfelagsmálfrøðingar, ið eisini hava peikað á sama trupulleika, t.d. Rickford (1986) og Sankoff *et al.* (1989) (sí Milroy and Milroy, 1993: 58). Eisini í aðrari grein, ið lýsir kanningar um kyn og málval í Belfast, kemur L. Milroy til somu niðurstøðu (L. Milroy, 1992b). Og uppáftur geva J. Milroy (1992) og James (1996) hvør sær eitt breitt og gott yvirrit yvir samfelagsmálfrøðiligar kanningar, ið eru gjørdar við kyni sum fremsta lykklabrigdli, heldur enn sosiobúskaparligari stættaskipan. Í hesum tykjast alt fleiri samfelagsmálfrøðingar at vera samdir, sí t.d. eisini Cameron (Cameron, 2003: 189). Greinarnar hjá L. Milroy, J. Milroy og James skulu vit venda aftur til seinri í viðgerðini.

Her verður bert tann niðurstøða gjørd, at tað er heldur ikki viðkomandi fyri føroyska málsamfelagið at tosa um sosiobúskaparligar samfelagsbólkar á sama hátt, sum annars ofta hefur verið gjørt í post-ídnaðarsamfeløgnum í Vesturheiminum; tvs. hægri, miðal og lægri samfelagsbólkar, ið verða býttir sundur eftir ídnaðarligu og/ella fíggjarligu

støðu teirra í samfelagnum. Úr einum samfelagsmálfrøðiligum sjónarhorni kann kortini vera sera áhugavert og viðkomandi at kanna munir í hugburðinum til føroyska málið hjá føroyskum málbrúkarum, og her skulu aðrir brigdlar verða lagdir til grund.

2.4 Háttaløg

2.4.1 *Tilfarið frá meistararitgerðini*

Mannagongdin í hesi greinini hevur verið fyrst at fara aftur í tilfarið til meistararitgerðina hjá mær frá 2006, tá árin ið av nútíðar enskum var viðgerðarevnið til kanningina. 118 samrøður vórðu gjørdar við fólk í ymiskum aldursbólum: 30 børn og ung, 29 vaksin við styttri útbúgving heima í Føroyum, 30 vaksin við fimm ára universitetsútbúgving úr útlandum og 29 fólk, ið vóru farin úr starvi. Útrokningar vórðu gjørdar fyri at viga upp ímóti fyri hitt eina fólk, ið manglar í tveimum av bólkunum, so at tøluni eru at lesa sum vóru allir fyra bólkur líka stórir (um rokniháttin, sí Pauladóttir, 2006: 16). Tilfarið snýr seg um 249 ‘altjóða’ orð, 320 ‘danismur’ og 192 ‘føroysk nýggjyrði’. Samrøðutiðin varð býtt so javnt sum gjørligt millum øll heimildarfólkini², og við tey vaksnu vóru samrøðurnar altíð umleið 17-18 minuttir. Hvørt orðið (og hvør vendingin) er bert tald eina ferð hjá hvørjum heimildarfólki, tó at somu hugtøkini sjálvandi kundu koma fyri fleiri ferðir hjá tí einstaka. Fyri eina meir nágreiniliga viðgerð av hvørjum orðabólki umframt stutta greining um ‘føroysk nýggjyrði’, verður víst til meistararitgerðina (Pauladóttir, 2006).

2.4.2 ‘Pinkukanning’ 2009

Til hesa greinina er ein lítil kanning gjørd við fáum heimildarfólkum fyri at lýsa hugburð til nýggju orðapør. Hetta er gjørt fyri at avdúka,

um munir eru í hugburði millum kynini í teimum báðum bólkunum av vaksnum fólkum í starvi. Tjúgu fólk eru spurð um aftur, tíggju úr hvørjum bólki. Bólkur 1 hesaferð eru fólk við styttri útbúgving (lægre enn universitetsútbúgving), meðan bólkur 2 eru tey við hægri útbúgving uttan fyri landoddarnar (fimm ára universitetsútbúgving). Tey nýggju orðini eru vald soleiðis: trý orðapør, bólkad á sama hátt sum til meistararitgerðina: a) nýggj ensk tøkuroð, b) altjóða orð, og c) danismur.

Spurningurin til tey tjúgu heimildarfólkini var tvíaldur: 1) Hvat orð høvdu tey valt sær, um tað stóð millum hvørt av teimum báðum í orðapørinum, 2) Nær/í hvørjum høpi høvdu tey kunnað hugsað sær at valt hitt orðið. Orðapørini vóru:

Nýggj ensk orð: *design vs. snið*
email vs. teldupostur
mobba³ vs. happa

Altjóða orð: *globalisering vs. alheimsgerð*
ideellur vs. fyrimyndarligur
identitetur vs. samleiki

Danismur: *bevístur vs. tilvitaður*
forskelligur vs. ymiskur
hygga sær vs. hugna sær

2.4.3 *Rák mótvegis signifikansrokningum*

Fyri at vita meir um fjøldina verða vanligar signifikansrokningar gjørdar av tilfarinum, ið verður funnið í kanningum. Hetta er fyri at siga nakað um sannlíkindini til, at tann munurin, vit hava funnið hjá heimildarfólkunum, er at finna aftur í øðrum tilvildarligum úrvali av fólkum og sostatt eisini í fjøldini. Kortini, fyri at gera signifikansrokningar noyðist ein at

hava eitt sett av spurningum og eitt sett av svørum, ið fólkin velja í. Úr hesum kann so prosentpartur verða roknaður fyri hvønn bólk, ið talan er um, fyri at siga nakað um bólk mótvegis heild.

Samrøðurnar við heimildarfólkini til ritgerðina snúðu seg um sjev spurningar, fyri at øll skuldu tosa um somu evni. Fyri at fáa opnar samrøður í lag, har heimildarfólkini tosaðu frítt við egnum orðum, vórðu eingi svør givin at velja í. Hetta var týðandi fyri ta kanningina fyri at lýsa, um fólk í fríðari samrøðu valdu ávikavist ‘nýggj ensk tøkuroð’, ‘altjóða orð’, ‘danismur’ ella ‘føroysk nýggjyrdi’ í sínum náttúrliga máli. Sostatt er eingin ‘heild’ at rokna út, sum kann nýtast til at lýsa í prosentum, ‘hvat einstaklingar hava svarað’, og tí kunnu álitandi signifikansrokningar neyvan gerast úr tilfarinum. Av hesum sama verður tískil orðaskifti gjørt í staðin um rák í bólkunum av heimildarfólkum. Hetta verður gjørt við at samanbera títleikan av áðurnevndu sløgum av orðum. Samanberingarnar millum bólkur verða gjørdar við brigdunum a) kyn og b₁) stig av útbúgving, sameint við b₂) um útbúgvingin er tikin heima í Føroyum ella uttanlands sum grundarlag fyri bólkingina av fólkunum. Við at hyggja at orðavali í teimum ymisku bólkunum a) kvinnur mótvegis monnum, og b) styttri útbúgving mótvegis langari útbúgving fyri at seta úrslit upp ímóti hvørjum øðrum, verður roynt at lýsa eitt rák, ið kann sigast at vera at finna í hesi lítlu fjøldini av 60 fólkum.

Sostatt er ikki gjørligt at siga, um munirnir, ið eru funnir, eru signifikantir í samfelagnum sum heild. Heldur man kunna sigast, at tað, ið er funnið, gevur ábendingar, ið kunnu vera áhugaverdar at lýsa – vátta ella avsanna – við øðrum slagi av kanningum.

Heldur ikki til pinkukanningina eru signifikansrokningar gjørdar, tó at spurningaháttur við svørum egnar seg til tilíkar útrokningar. Men við einans tjúgu fólkum vera signifikansrokningar ongantíð heilt eftirfarandi, og tær vórðu ikki gjørdar her. Pinkukanningin er sostatt ikki gjørd fyri at lýsa, um munirnir millum svørini frá kvinnum og monnum eru signifikantir, men helst fyri at kunna siga eitt sindur meir um *málnýtslu* (ið kemur fram í samrøðunum) mótvegis *hugburði*, tá fólk verða spurð. Hugsandi er, at svørini kunnu siga eitt sindur um, hvussu rákið er í 2009 samanborið við tað, ið tyktisk koma fram í kanningini til meistararitgerðina í 2006.

3.0 ÁSTØÐI: MÁLBRIGDI OG SAMFELAGSBÓLKAR

3.1 Brot úr bókmentum um evnið ‘samfelagsbólkar og val av frábrigdi’

Í altjóða høpi hevur rættiliga nógv verið skrivað um samfelagsbólkar og mál. Felags fyri fyrstu kanningarnar (heilt upp í 60- og 70-árinum) vóru uppáhald og ástøði um, at málið hjá fólkum í lægri samfelagsbólkkum lagar seg eftir málinum, ið verður nýtt av fólkum á hægri sosiobúskaparligum stigi, tí hetta seinra hevur almenna virðing í samfelagnum. Eitt uppáhald hevur so eisini verið, at kvinnur í størri mun enn menn laga mál sítt eftir standardfrábrigdinum við almennari virðing. Eitt annað ástøði hevur eisini verið, at tey staðbundnu málførini hava fjalda virðing, og – hóast undir trýsti frá standardfrábrigdinum – verða tey nýtt á sínum økjum, tá málbrúkarar vilja vísa tekin um samleika og samhald. Labov (1990: 210, 213, 215) tekur sam-

anum í spurninginum um kyn og val av mál-
nýtslu við trimum grundreglum:

Principle I In stable sociolinguistic stratification, men use a higher frequency of nonstandard forms than women.

(Í støðufastari málskipan eru tað fleiri menn enn kvinnur, ið nýta standardformar.)

Principle Ia In change from above, women favour the incoming prestige forms more than men.

(Tá máslig broyting er úr erva
tykjast kvinnurnar meir enn menninir at taka við formum, ið
hava almenna virðing.)*

Principle II In change from below, women are most often the innovators.

*(Tá máslig broyting er úr neðra**
tykjast kvinnurnar aloftast at
vera tær, ið skapa broytingina.)*

*) t.e. hægri samfelagsbólkur. Sí eisini 2.3 omanfyri.

**) t.e. lægri samfelagsbólkur

Grundreglurnar Ia og II hjá Labov tykjast at peika í hvør sína ætt, tá tær siga, at konufólk báði tykjast at velja standard formar (Ia) og samstundis, at tær eru fúsar at velja nýggjar formar, ið koma inn (II) úr neðra. Fyri at skilja so øvut uppáhald er skilgott at leita eftir øðrum greiningum, J. Milroy og L. Milroy hava lagt fram ástøði um onnur samfelagslig viðurskifti, ið ávirka meir enn sosiobúskaparlig viðurskifti. Niðurstøða teirra av nágreiniligum kanningum í Belfast er, at kyn og netverk tykjast hava størri ávirkan á másligar broytingar enn stættaskipan (Milroy and Milroy, 1993). At greiða frá í staklutum um

samfelagslig netverk fer ikki at bera til í stuttari grein, men heilt stutt skal endurtakast, at sambært Milroy and Milroy virka tøtt og fjøltáttað netverk til másliga varðveitslu, meðan víðgreint og eintáttað netverk virkar til, at másligar broytingar breiða seg í málsamfelagnum. Um frágreiðing í staklutum um netverk skal so vísast til L. Milroy (1992a; serstakliga greinandi ritmynd á blaðsíðu 20).

Viðvíkjandi tí øvuta uppáhaldinum hjá Labov um val av máli hjá kvinnum skal fyrst vísast til J. Milroy, sum í týðandi grein tosar um mannagongdirnar í samfelagsmálfrøðiligum kanningum, og sum setur spurnartekin við, at sosiobúskaparligir samfelagsbólkar verða lagdir sum einastu lunnar undir greiningar av másligum broytingum (J. Milroy, 1992: 147-148). Milroy peikar á trupulleikarnar við hesum mannagongdum, og hann sigur, sum rætt er, at sosiobúskaparlig sundurbýting ikki er at finna í øllum samfeløgum kring knøttin á sama hátt, sum vit kenna til í flestu londunum í Vesturheiminum (J. Milroy, 1992: 153). Vísandi til Le Page and Tabouret-Keller (1985) setur Milroy fram ástøði um „acts of identity“ t.e. ‘samleikaatburð’, sum ein annan og helst meir týðandi lyklabrigdil í samfelagsmálfrøðiligum høpi (Milroy, 1992: 152). Víðari vísir Milroy til Andersen (1986), hvørs kanningar í pólska málsamfelagnum týðiliga avdúka, at ávísar ljóðfrøðiligar broytingar har kunnu ikki greinast bert við sosiobúskaparligari sundurbýting sum ástøði – hóast sovorðin sundurbýting er til í pólska samfelagnum. Sambært Milroy sigur Andersen seg finna betri skil í tí, hann fann í pólska málsamfelagnum við at tosa um:

[...] asymmetry of bonding, and to characterise the attitude of the innovating community as *exocentric* and that of their models as *endocentric* (há J. Milroy, 1992: 151).

(... *málmynstur í málfelagsskapinum, ið eru 'brotin', og hann metir hugburðin hjá teimum, ið broyta eginmálbúna at vera vendur úteftir, og hugburðin hjá teimum, ið halda fast um málførið at vera vendur inneftir.*)

Víðari vísir Milroy til Horvath (1985), ið kemur við nýggjum ástøði um málval hjá heimildarfólkunum hjá Labov (1966), har sosiobúskaparliga sundurbýtingin varð lögð til síðis, og hugt varð at kanningarúrslitunum úr New York umaftur við sundurbýting av kynunum sum lyklabrigdli. Hesum sama siga Milroy and Milroy uppáftur nágreiniligari frá í fyrstnevndu grein (1993), har víst verður til Coates (1986), ið eisini hevur endurskoðað heilt stóra mongd av dátum frá fleiri týðandi samfelagsmálfrøðiligum kanningum. Endurskoðanir hennara vísa, at kyn tykist hava minst líka stóran týðning fyri málformar hjá heimildarfólkunum, og í summum førum størri enn, sosiobúskaparlig stættaskipan (Milroy and Milroy, 1993: 61-62).

Vit skulu venda aftur til ástøðið hjá Milroy um báði samleika og kyn sum lyklabrigdlar, men áðrenn eg komi so langt, skal eisini verða víst til James (1996: 99-107), ið greiðir gjølla frá uppáftur øðrum brigdlum, ið medvirka til málsliga broyting hjá einstaklingum, og hon lýsir tilburðir í báði Oberwart, Belfast og í fleiri øðrum málsamfeløgum. Eisini James sigur, at um netverkið hjá einstaklingum er tætt og fjøltáttað, so heldur hin einstaki fast við staðbundna málførið.

Hinvegin, um fíggjarstøða og marknaðarkreftir gera sítt til, at einstaklingar finna starvuttan fyri samfelagið, soleiðis at netverkið gerst víðgreint og eintáttað, so fara tey at broyta eginmálbúna og velja annað frábrigdi, ið ber boð om framgongd.

James hevur soleiðis býtt niðurstøðu av ymiskum málkanningum sundur í tríggar høvuðsbólkar; tvs. í niðurstøðu, ið vísir mun millum kynini:

- a) Av tí at summi fólk eru oftari í støðu har standardfrábrigdið verður tosað;
- b) Av 'marknaðarkreftum' og eintáttaðum netverki, ið ávirka;
- c) Av fjøltáttaðum netverki, ið ávirkar.

Vísandi til kanningar hjá t.d. Queizán (1977), Nichols (1983), Bortoni-Ricardo (1985), Khan (1991) og Knack (1991) peikar James á felags niðurstøðu um kvinnur, ið høvdu sítt dagliga virki heima við hús, meðan menninir í starvi sínum høvdu meiri samband við heimin uttanfyri. Hesar kanningarnar vístu, at menninir høvdu lagað málið eftir standardfrábrigdinum, meðan kvinnurnar hildu fast við staðbundna málførið. Vit skilja, at henda støðan viðvíkjandi monnunum lagar seg eftir punkt a) hjá James omanfyri. Samstundis tykist støðan at vera heilt øvut av Grundreglu I hjá Labov um kvinnur í *støðufastari málskipan*, ið halda seg til standardfrábrigdið.

Hinvegin, júst eftir grundreglu I hava uppáftur fleiri kanningar víst, at kvinnur í størri mun enn menn velja standardfrábrigdið, tá málslig samfeld heild hevur verið mett í einum samfelagi (sí m.a. Labov, 1966, 1972; Trudgill, 1972). Útleggingar av hesum fyrirbrigdi hava verið, at kvinnurnar, vegna sína

undirlutastøðu í samfelagnum vilja samla sær ‘ímyndarligan kapital og tign’ við at velja málbúrð, ið hevur almenna virðing (Trudgill, 1972; Eckert, 1989). Við røttum peikar J. Milroy tá á, at um hetta var so einfalt, hví velja so konurnar hjá monnum, ið hava báði ‘vald og tign’ í samfelagnum, ikki at taka eftir málinum hjá hjúnafelagnum? (J. Milroy, 1991: 77). Fyri at svara hesum spurningi hevur Eckert seinri sett fram fjølbroyttari ástøði, har hon leggur afturat sjónarmið um tilvitaða málnýtslu fyri at vísa *limskap í bólki* (Eckert and McConnel-Ginet, 1992; Eckert, 1998). Hetta eru spurningur og sjónarmið, sum vit skulu leggja okkum í geyma og lýsa við at hyggja at, hvat uppafstur aðrir samfelagsmálfrøðingar siga.

Sambært James (vísandi til millum onnur Nichols, 1983) er orsök hin sama: dagligt samband við standardfrábrigdið gjøgnum víðgreint og eintáttað netverk. Undir liggja ‘marknaðarkreftirnar’, ið eru uppruni til, at dagliga sambandið við standardfrábrigdið er íkomið (James, 1996: 99-100). Í fyrstu syftu kann sovorðin niðurstøða tykjast øvut av teirri, ið James lýsir, men hon sigur eisini so øvuta niðurstøðu koma av, at samfelagsmálfrøðiligar kanningar nær um altíð hava verið gjørdar fyri at samanbera frábrigdini í hægri og lægri sosiobúskaparligum samfelagsbólku (sum t.d. í kanningunum hjá Labov, Trudgill og øðrum), og munirnir millum kynini hava so bert komið fram sum ein eyka eygleiðing, ið ikki hevur verið eins týðandi fyri kanningina. Sambært James hevði úrslitið av kanningunum verið øðrvísi, um kyn og netverk høvdu verið lögð sum lyklabrigdlar undir kanningunum, og samleiki hevði verið tikin við fyri at lýsa tað, ið var funnið. Víðari finst James at niðurstøðuni av hesum slagi av

kanningum við at vísa á, at kvinnurnar í teimum lægri samfelagsbólkunum oftast høvdu starv sítt sum tænastrúfólk í hægri samfelagsbólku. T.d. starvaðust tær sum skrivstovufólk, sjúkrahjálpari, barnaskúlalærari, og innan barnaansing. Umframt dagliga sambandið við standardfrábrigdið, ið nevndu størvini høvdu við sær, vóru hetta eisini ofta størv, ið kravdu væl meiri skúlagongd enn tann, ið menn úr somu samfelagsbólku høvdu tikið fyri at útinna sítt dagliga arbeið; teir vóru oftast at finna innan (ófaklært) handverk á ídnaðarvirkjum, verksmiðjum, o.s.fr.

Vit skilja, at málsligt málval hjá hesum kvinnunum, ið James tosar um – øvut av hini fyrri – lagar seg eftir punkti b) hjá James omanfyri, og samstundis lagar tað seg eftir grundreglu **Ia** hjá Labov. Sostatt eisini øvutu uppáhaldini í grundreglu **Ia** og grundreglu **II**, ið eru gjørdar sambært úrslitum, ið ymiskar kanningar hava víst um val av málsligum frábrigdum hjá kvinnum.

3.2 Eitt sindur um málbroyting við netverki og kyni sum lyklabrigdlum

Nú eitt sindur er sagt um øvutar niðurstøður í málkanningum, skal eitt sindur verða sagt um málbroytingar við netverki og kyni sum lyklabrigdlum, og eg fari aftur at byrja við Milroy and Milroy, ið siga at:

[...] it is not always illuminating to explain patterns of sex differentiation in language primarily with reference to (and dependent on) social class in the way Labov and many of those following him have tended to (Milroy and Milroy, 1993: 60).
[...] ikki er altíð upplýsandi at greina

mynstur av muni millum kynini viðvíkjandi málinum við bert at leggja sosiobúskaparlíga skipan sum grundarlag, eins og Labov hevur gjørt og fleiri, ið hava fylgt honum, hava gjørt.)

Vísandi til áðurnevndu kanningar í Oberwart (Gal, 1979) sigur L. Milroy um tvímálsligt samfelag, har skifti til einmæli er á veg, at kynini helst fara at savna seg um nýggja einmælið *hvørt eftir sínari skrá* (L. Milroy, 1992b: 163) (skrúskrift lögð afturat). Í Oberwart gjørdist fremmanda málið, týskt, eitt tekin um framgongd, ella sum Milroy sigur: eitt tekin um “moving upwards”. Kvinnurnar vistu, at fyri at fáa starv innan annað øki enn landbúnaðin var týskt heilt umráðandi. Hollur kunnleiki í týskum gjørdist so nær tengdur at fíggjarligari og samfelagsligari framgongd fyri einstaklingar, at eisini tá kvinnurnar skuldu velja hjúnafelaga, valdu tær sær týskttalandi mann. Ungarska málið varð sett í samband við bóndalívið og alt annað ‘bygdarsligt’, ið nú var vorðið mentan, tær vildu leggja aftur um bak. Í hesum førinum snúði valið seg ikki bert um málformar (bendingar ella ljóðeindir), men um ta støðu, at málið broyttist til eitt annað av ‘marknaðarkreftum’ í samfelagnum, og vóru tað kvinnurnar, ið gingu undan í vali av nýggjum málbúna.

Áðurnevndu kanningarnar hjá L. Milroy í trimum býarpørtum í Belfast (1992a) vísu eisini, at tað vóru kvinnurnar, ið valdu annað mál enn staðbundna málførið, tó at spurningurin har ikki stóð um broyting til fremmand mál, eins og gongdin var í Oberwart. Hóast henda munin so høvdu samfeløgini Oberwart og hini trý í Belfast felags eyðkenni, ið tyktist vera týðandi: kvinnurnar

noyddust at leita sær starv uttan fyri lítla samfelagið, tær hoyrdu heima í. Í teimum trimum býarpørtunum Clonard, Hammar og Ballymacarell (Belfast) var orsøkin arbeiðsloysi; í Oberwart snúði valið seg um annaðhvørt at bóndast heima í bygdini ella at fara út at fáa sær annað starv. Ymisk tilgongd, men sama úrslit: Kvinnurnar finga sær netverk, ið vóru meiri víðgreind og eintáttað enn netverkin hjá monnunum, ið ‘hildu seg heima’. Hjá monnunum helt netverkið fram við at vera hitt sama tætta, fjøltáttaða netverkið. Sambært Milroy hevur eitt tætt, fjøltáttað netverk við sær, at ‘másliga stýringin’ gerst sterkari, so at másliga broytingin í bólk-inum gongur seinri enn í bólki við eintáttaðum netverki (L. Milroy, 1992b: 139-176, sí eisini Mæhlum *et al.* 2003, s. 115-119).

Av hesum skilja vit so, at másliga støðan í nevndu samfeløgnum kundi sigast at laga seg eftir tveimum av punktunum hjá James omanfyri; b) um ‘marknaðarkreftir’ og eintáttaða netverkið, ið ávirkar fyri kvinnurnar og c) um fjøltáttaða netverkið, ið ávirkar fyri menninar, heldur enn eftir grundreglu II hjá Labov. Hetta vil verða so, tí Milroy hevur lagt netverk, kyn og samleika sum lyklabrigdilar fyri kanningina, heldur enn sosiobúskaparlígar samfelagsbólkar. Í hesum førinum tóku kvinnurnar sær starv uttan fyri heimstaðin, og nýggja eintáttaða netverkið hevði við sær, at mál teirra broyttist. Samstundis tyktist sum, at almenna virðingin í samfelagnum fyri málinum broyttist við nýggju samfelagsstøðuni og fíggjarligu framgongdini hjá hesum kvinnunum. Um hetta siga Milroy and Milroy, at kanningar teirra laga seg væl eftir hugsanini um, at másligur atburður verður ávirkaður av øðrum másligum ‘marknaði’ (Milroy and Milroy, 1993: 60).

Av hesum ber so til at skilja betur, hvussu kanningar kunnu vísa, at kvinnurnar tykjast “at taka við málsligari broyting úr erva og formum, ið hava almenna virðing” (grundregla Ia hjá Labov), og *samstundis* vísa aðrar kanningar, at tað eru kvinnurnar, ið skapa broytingar í málinum við at velja sær málformar, ið koma úr neðra og hava fjalda virðing (grundregla II hjá Labov). Um hetta seinra siga L. Milroy and Margrain, at tær royndu og funnu prógv fyri hypotesu um at:

closeness to vernacular speech norms correlated positively with the level of individual integration into local community networks (Milroy and Margrain, 1980: 44).

(*nærleiki til staðbundna málførið vísti jafnliga samstøðu við stig av sameining í netverkinum á staðnum hjá einstaklingum.*)

Her skal leggjast afturat, at Milroy and Margrain (vísandi til Young and Wilmot, 1962; Hannerz, 1974; Fried, 1973 og Wiener, 1976) sláa fast, at netverkini á smærri plássum hava lyndi til at vera av tætta og fjøltáttaða slagnum. Víðari siga tær, at kanningar vísa, at hesi netverk virka til at fremja tað málbrigdið, ið hevur virðing í samfelagnum, antin tað nú er staðbundna málførið ella standardfrábrigdið, ið hevur virðing (Milroy and Margrain, 1980: 48, vísandi til Mayer, 1963; Kapferer, 1969; Boissevain, 1974; Cubitt, 1973).

Við stuðli í ástøði hjá týðandi samfelagsmálfrøðingum sum J. Milroy, L. Milroy og øðrum, kunnu vit nú gera niðurstøðu úr ríkiliga tilfarinum í bókmentum um kyn og mál, at tættleiki og fjøltáttað netverk eru góð *málitól* fyri at meta trýstið, ið einstaklingur er undir til at taka við fyrimynd og virðing –

eisini málsligari fyrimynd og virðing – ið ger seg galdandi á staðnum (Milroy and Margrain, 1980: 49). Umframt hetta hava vit sæð, at samfelagsmálfrøðingar meta netverk og kyn at vera meir *týðandi brigdlar* enn sosiobúskaparlig stættaskipan til at lýsa málval og málbroytingar í einum samfelagi. Sambært somu málfrøðingum fara so málslig fyrimynd og virðing – báði almenn og fjald virðing – at koma av, hvat frábrigdi fólk í málsamfelagnum hava valt sær alt eftir hvønn samleikabólk, tey halda vera mest týðandi fyri seg sjálv. Tílikir samleikabólkar kunnu vera báði kyn og annar bólkur, ið einstaklingurin roknar seg at vera part av.

3.3 Samleiki sum týðandi partur fyri greining av tilfarinum í samfelagsmálkanningum

Við kyni og netverki sum lyklabrigdlar fyri samfelagsmálkanningar skal nú verða peikað á samleika sum týðandi part av greiningini. Í grein um nýggjar vegir í samfelagsmálfrøði leggur Meyerhoff fram uppáhald um týðningin av:

- (i) gender salience (eyðkenni fyri kyn), og
- (ii) the presence and influence of any other identity [...] that may be more salient (nærveru og ávirkan av einum og hvørjum øðrum samleika, ið er meir eyðkendur (enn kyn).

(Meyerhoff, 1996: 204-205)

Vísandi til serfrøðingar á økinum sálarfrøði og mál (t.d. Giles *et al.*, 1980; Hogg, 1985; Condor, 1986; Kramarae, 1990; Henley and Kramarae, 1991) og til samfelagsmálfrøðingarnar Eckert and McConnel-Ginet (1992)

heldur Meyerhoff fram, at vit innan málgranskingina eiga at tosa um fjølbroytni av samleika hjá teimum, hvørs mál vit kanna. Og víðari, vísandi til Trabelsi (1991) sigur Meyerhoff frá málsamfelagi í Tunis, har ímyndað virðing í trimum másligum brigdlum ber boð um ávikavist siðvenju og íhald móttvegis nútíðardámi (moderniteti) og broyting. Við at velja somu másligu brigdlar, ið menn nýta, vísa yngru kvinnurnar í hesum samfelagnum, at tær eru partur av nútíðini og framgongd. Eldri kvinnur í sama samfelagnum velja ikki henda málburð og vísa sostatt við íhaldandi málburði sínum, at tær kenna seg at hoyra til í øðrum samfelagsbólki. Hinvegin sigast kvinnurnar í miðjum aldri at skifta millum stættarmálførini eftir, hvør hin samrøðuluttakarinn er. Sambært Meyerhoff skifta hesar kvinnurnar í miðjum aldri samleika við at vísa trúskap ímóti annaðhvørt siðvenju ella nútíðardámi, alt eftir støðu. Og uppáftur, vísandi til Jabeur (1987), sigur Meyerhoff eisini frá støðu í Tunis, ið ikki er eins einföld. Samanumtikið sigur hon, at taluførleiki hjá tunisisku kvinnunum fevnir um førleika teirra til at velja samleika, har fleiri móguleikar eru at velja í: a) sum kvinna, b) sum tunisisk innfødd, c) sum frælsur persónur, og/ella d) sum útbúgvinn persónur.

Hóast Meyerhoff ávarar ímóti at gera breiða niðurstøðu um samleika og samfelagsbólkar (Meyerhoff, 1996: 213), sigur hon týðiliga, at einstaklingar júst við málbrigdinum, tey velja at nýta (og hóast hetta val kann broytast eftir høpi og við tíðini) kunnu sigast at vilja geva tekin um at hoyra til í ávísnum bólki, t.v.s. at senda signal um samleika (Meyerhoff, 1996: 216).

Eins og Meyerhoff tosar eisini L. Milroy um støðu, ið Jabeur lýsir í tunisiska málsam-

felagnum, og greiðir hon frá, hvussu menn velja brigdlar, ið eyðkenna teir sum tunisavar, meðan kvinnurnar velja franska frábrigdið (Milroy, 1992b: 171-172). Eisini greiðir hon frá, hví ástøði um ‘virðing’ ikki beinleiðis kann bindast saman við sannroyndini um, at summur av kvinnunum velja franska frábrigdið. Uppáhald hennara verður grundgivið við, at meðan nýtsla av ávísnum brigdlum⁴ í arabiska málinum vísir stættaskipan eftir stigi av útbúgving hjá heimildarfólkunum – og *harvið* virðing av frábrigdinum, ið *útbúgv-ið* fólk velur sær – so tykist val av franska frábrigdinum at virka sum merki fyri kyn, t.v.s. kvennkyninum. Hetta er áhugaverd áskoðan og upphald, ið vit skulu leggja okkum í geyma. At enda skal leggjast afturat, at eisini aðrir brigdlar í málinum sigast vera “important locus of *purely symbolic sex role differentiation in society*” (týðandi mátingarfrøðilig leiga av heilt ímyndarligum kynsbýti í samfelagnum). (Milroy, 1992b: 175).

Umframt ástøði um kyn sum týðandi samfelagsbólki í málfrøðiligum høpi, siga tey bæði Milroy, at heldur enn at kvinnurnar velja eitt frábrigdi fram um annað, tí tað longu skal hava almenna virðing, so er støðan øvut. Hetta er niðurstøðan av viðurskiftum, tey funnu í Belfast, ið vísti, at frábrigdið, kvinnurnar valdu sær, tyktist virka til, at summir másligir formar *finnu almenna virðing* (Milroy and Milroy, 1993: 65). Eins og nevnt áður, so kom hetta av broytingini í samfelagnum og av framgongd í fíggjarligu støðuni hjá kvinnunum. Vit skulu eisini minnast, at fyrbrigdið varð lýst at vera bundið saman við broytingum í samfelagsligu netverkunum. Hjá mannfrøðingunum verður íkoma av samfelagsligari stættaskipan í smáum samfeløgum knýtt at aftur-

gongd í teimum tøttu og fjøltáttaðu netverkunum. Eitt áhugavert fyrbrigdi í tilíkari broyting er kortini, at ovast og niðast í samfelagsligu stættaskipanini verða tó framvegis tøtt og fjøltáttað netverk varðveitt (Milroy & Milroy, 1993: 67 & 68). Vit skulu her eisini minnast til, at málbrúkarar støðugt gera sær nyttu av meir enn einum samleika, og sigur L. Milroy aðrastaðni, at “speakers use the resources of variability in their language to express a great complex of different identities” (Milroy, 1992a: 115). Sambært J. Milroy eiga vit at lima inn í myndil okkara, at málið verður nýtt ímyndarliga fyri at geva tekin til aðrar samrøðuluttakarar um annaðhvørt samhald ella samfelagsliga fjarstøðu (Milroy, 1992: 152). Serliga kent í hesum høpi eru Detroit-kanningarnar hjá Eckert (Eckert, 1988). Við sosialkonstruktivismu sum portur og ástøði tekur Cameron undir við Eckert í, at kvinnurnar sum partur í samfelagnum við lægri tignarstøðu enn menn eru meir bundnar enn teir at finna sær ímyndarliga tign fyri ikki at missa samleika og limaskap í bólki (Cameron, 2003: 191).

Hjá Abd-el-Jawad finna vit áminning um kanningar hjá Labov (1972) og Dorian (1980), ið vísa, at bólkar av málbrúkarum t.d. varðveita avløgð brigdi fyri at skilja seg burtur úr hinum í samfelagnum og fyri at vátta samleika sín sum hoyrandi til á staðnum. Men eisini sigur hann, at øvut viðurskifti eru at finna, og hann sigur, at málbrúkarar kunnu velja at leggja burtur brigdi av staðbundna málførinum og velja aðrar formar, ið hava fingið virðing í samfelagnum, framum. Hann rópar hetta ‘act of language’, og hann greiðir í hesum føri frá kanningum í trimum samfeløgum við skiftismæli (Nablus, Bagdhad og Bahrain), har staðbundin frábrigdi

sigast at hava virðing á staðnum, so at tey í óformligum høpi kappast við og vinna á standardfrábrigdinum (Abd-el-Jawad, 1987: 364 & 365). Mín hugsan er, at støða við skiftismæli umframt nærvera av fremmandum máli líkist føroysku støðuni, og tí skal eisini verða hugt at hesum evninum.

3.4 Eitt sindur um hugburð til standardfrábrigdið í málsamfeløgum við skiftismæli⁵

Við tilfarinum omanfyri í baksýni skal nú stutt samanbering verða gjørd við støðu í samfeløgum við skiftismæli, og vit fáa at síggja, at hon í ávísan mun kann sigast at líkjast føroysku støðuni. Her haldi eg arabisku málsamfeløgini vera áhugaverd, av tí at tey øll hava málsliga støðu við skiftismæli, t.v.s., at dagliga málið, ið verður tosað, liggur rættiliga langt frá skrivliga standardfrábrigdinum. Eins og eg havi nomið við í grein um skiftismæli í føroyskum (Pauladóttir, 2008), kann støðan í Føroyum vera tann, at tað kann vera skilvíst at tosa um stig av skiftismæli vegna frástøðuna millum dagliga málið og skrivliga standardfrábrigdið. Vit kenna eisini til onnur samfeløg við støðu, ið er greinað sum skiftismæli, og týskt-sveisiska málsamfelagið er afturvendandi dømið (Ferguson, 1959, 1991). Annað málsamfelag, ið kann nevast, er Bangladesh við frábrigdinum *šadhu bhaša*, sum standardfrábrigdi, mótvegis colit *bhaša* sum dagligum frábrigdi í *bangla* (Dil, 1986).

Hjá Ferguson eru eisini arabisku londini greinað sum málsamfeløg við skiftismæli, og er støðan í hesum samfeløgnum, at standardfrábrigdið⁶ hevur høga almenna virðing, hóast fáur ella eingin nýtir tað í dagligari talu. Al-Wer sigur, at fólk við útbúgving meir enn so nýta brigdi úr standardfrábrigdinum í

formligari samrøðu. Hon greiðir frá, at hetta kemur av, at eins og í øðrum samfeløgum við skiftismæli, so verður formligur málburður hildin at vera hóskaði undir summum umstøðum. Kortini verður nýtsla av standardfrábrigdinum hildin at vera láturlig í óformligum høpi (Al-Wer, 1997: 255), meðan Abd-el-Jawad sigur at “using MSA consistently in speaking to others would be a source of ridicule and unpleasant outcome” (Abd-el-Jawad, 1987: 360). Henda støðan man kunna sigast at líkjast føroysku umstøðunum. At tosa rótføroyskt í dagliga túnatosinum munnu tey flestu finna heldur lægið, hóast fleiri munnu halda tað vera hóskaði í ymsum høpum, t.d. í fjølmiðlunum, tá røða verður flutt fram, innan kirkjugátt, í skaldskap, o.s.fr. (sí t.d. úrlit av pinkukanning hjá Pauladóttir, 2008).

Onnur samanbering – um enn við at vera ovurhonds varin – kann gerast við frá-støðuna millum skriftmálið/standardfrábrigdið og dagligt tosaða frábrigdið í teimum báðum málsamfeløgum. T.d. sigur Jacobsen (2001) um føroyska skriftmálið, at tað „med sin strengt etymologiske retskrivning ikke er let at lære og bruge for alle“. Á sama hátt sigur Al-Wer um arabiska standardfrábrigdið at:

In education, the insistence on prescribing rules which do not take account of current usage has led to linguistic insecurity even among the educated and, in some cases, the abandonment of Arabic in favour of European languages (Al-Wer, 1997: 262).

M.H. Ibrahim (1984) fer longur enn Al-Wer og sigur, at

For the overwhelming majority of Arabs, standard Arabic exists only passively and enjoys no more than passive acceptance by them [...] (hjá Abd-el-Jawad, 1987: 360).

Annað fyrbrigdi, ið føroyska støðan hevur í felag við hesi londini, er, at føroysk børn, eins og tey arabisku, fara rættiliga tíðliga undir at læra seg gamla hjálandamálið fyri at fyrireika seg til útbúgving uttan fyri landoddarnar (hóast tílík frálæra ikki longur er lóggáva í hesum londunum). Sum ung fólk mugu tey síðan aloftast av landinum fyri at fáa sær útbúgving á hægri støði, og verður tá ofta farið til gamla hjálandið.

Lítið er skrivað um føroysku viðurskiftini og evnið hugburð til standardfrábrigdið móttvegis dagligt tosaða málinum, men hjá føroysku heimildarfólkunum í meistararitgerðini hjá mær var tilvitska teirra um mál og ‘rætta málnýtslu’ eitt sermerki, ið eg helt vera rættiliga átrokandi. Umframt ørkymlan um ‘ikki at duga málið nóg væl’, ið er fyrbrigdi, sum Ferguson sigur eyðkenna samfeløg við skiftismæli (Ferguson, 1959: 329-330), var onnur sannkenning teirra um týðningin av ‘røttum máli í sínum høpi’. Hetta tykist vera so týðandi partur av føroysku myndini, at áhugi átti at verið fyri at fingið málið lýst, og eg tók sostatt spurningin framaftur í stuttari grein um skiftismæli (Pauladóttir, 2008). Hóast sterkar kenslur eru fyri móðurmálinum og varðveitslu av tí, skriftmálið iroknað, so tykjast heimildarfólkini vera á einum máli um, at “onkursvegna er tað ‘møðsamt’: jú, vit elska móðurmálið, men vit berjast við tað; vit eiga at varðveita tað, hóast støðan er, at eingin dugir tað nóg væl!” (Ibid., 2008: 73).

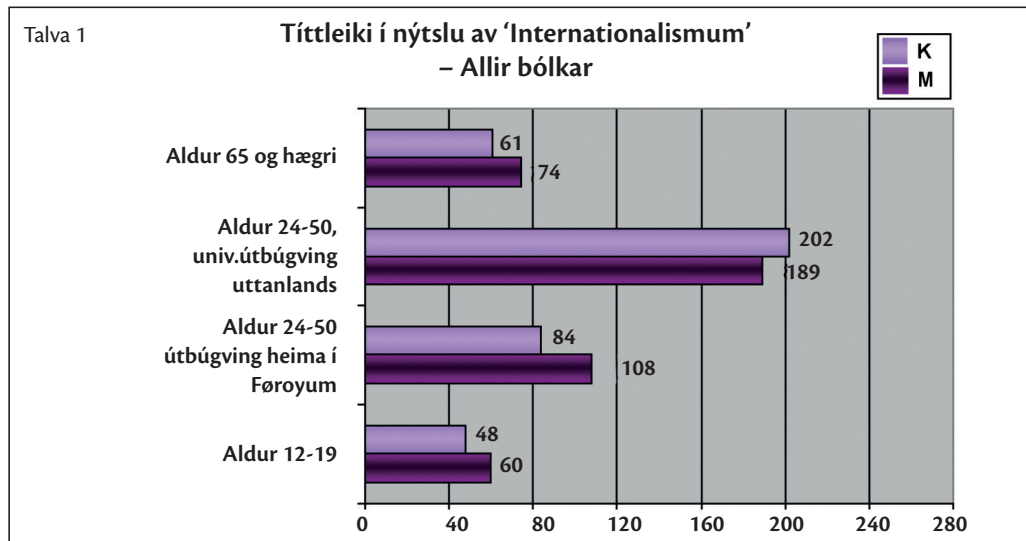
Mín áskoðan er sostatt, at føroyska støðan í summum førum kann samanberast við arabisku málsamfeløgini av fleiri orsøkum, t.d. vegna støðuna við báði hjálandamáli og (stig av) skiftismæli. Støðan við (stigum av) skiftismæli hevur í sær minst fimm eyðkenni, ið munnu vera felags:

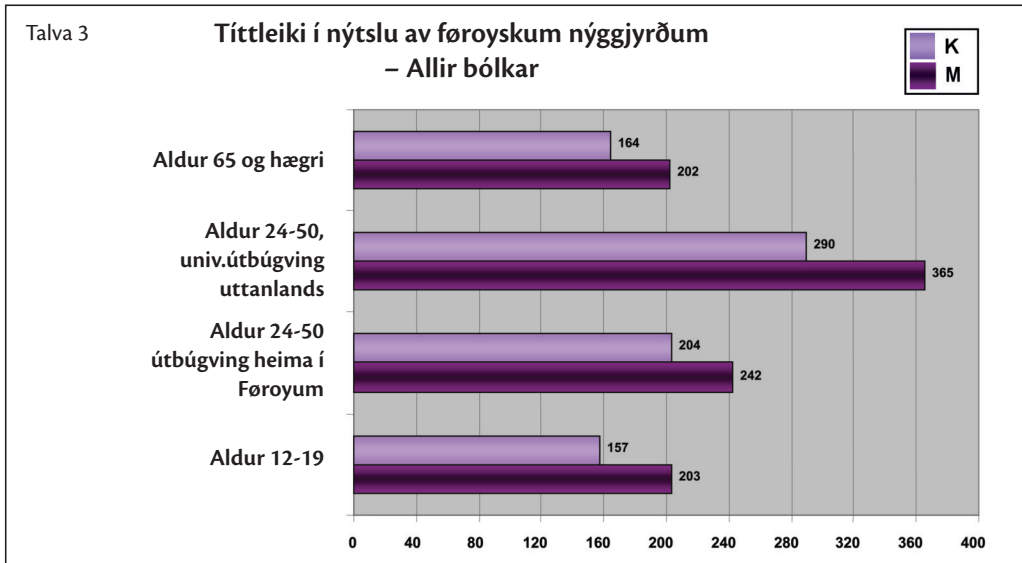
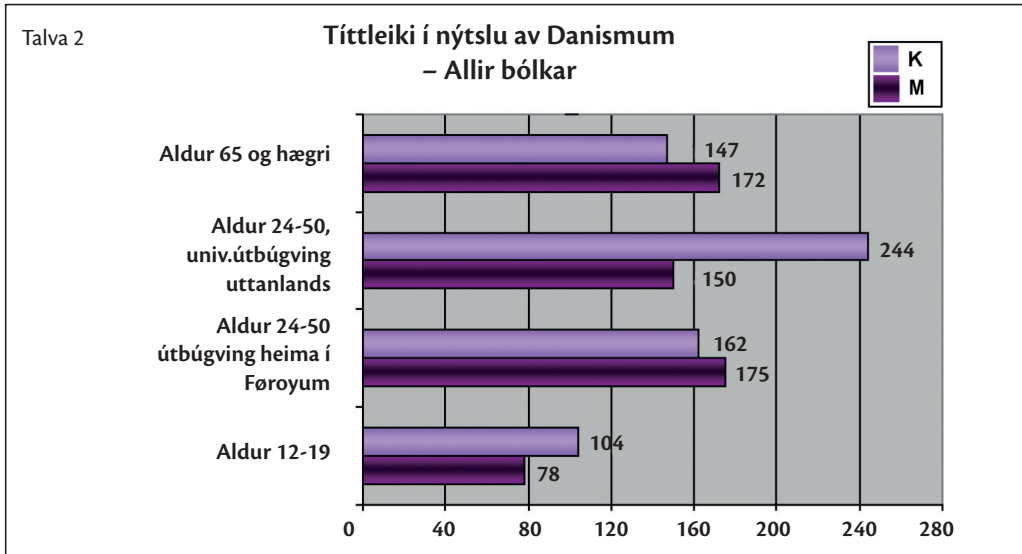
- 1) standardfrábrigdið hevur alstóra almenna virðing, hóast tað bert í lítlan mun verður nýtt í dagligari talu,
- 2) føroysk børn tosa bert staðbundna málførið til ein vissan aldur uttan stórvegis ávirkan av standardfrábrigdinum,
- 3) ikki fyrr enn farið verður í skúla koma tey undir dagliga ávirkan av standardfrábrigdinum,
- 4) øll føroysk børn mugu rættiliga tíðliga læra seg fremmand mál/hjálandamál, og at enda:
- 5) tá tey sum ung vaksin skulu undir hægri útbúgving, noyðast tey av landinum at lesa og í støðu, har móðurmálið als ikki verður nýtt.

Sum áður nevnt, munnu kanningar við sosiobúskaparligum bólkum í samfelagnum sum grundarlag ikki fara at geva mikið í føroyskum málkanningum, av tí at føroyska samfelagið ikki hevur verið stættaskipað í sama mun sum í Europa sum heild. Av hesum sama og av umstøðunum, eg havi roynt at gera greiðu fyri omanfyri, er tað mín hugsan, at samfelagsmálfrøðiligar samanberingar av føroyska málsamfelagnum eiga at kunna verða gjørdar við málsamfeløg við skiftismæli og hjálandamáli, og, at samfelagsbólkar sum

- a) kyn,
- b) stig av útbúgving,
- c) útbúgving heima ella úti

eiga at vera týðandi brigdlar í kanningunum. Umframt hetta er tað mín áskoðan, at vit í samsvari við ástøðið hjá Meyerhoff eiga at taka “nærveru av samleika” við sum týðandi part av greiningini av tí, ið verður funnið (Meyerhoff, 1996: 204).

4.0 FRAMLØGA AV TVEIMUM KANNINGUM UM MÁLNÝTSLU OG MÁLHUGBURÐ

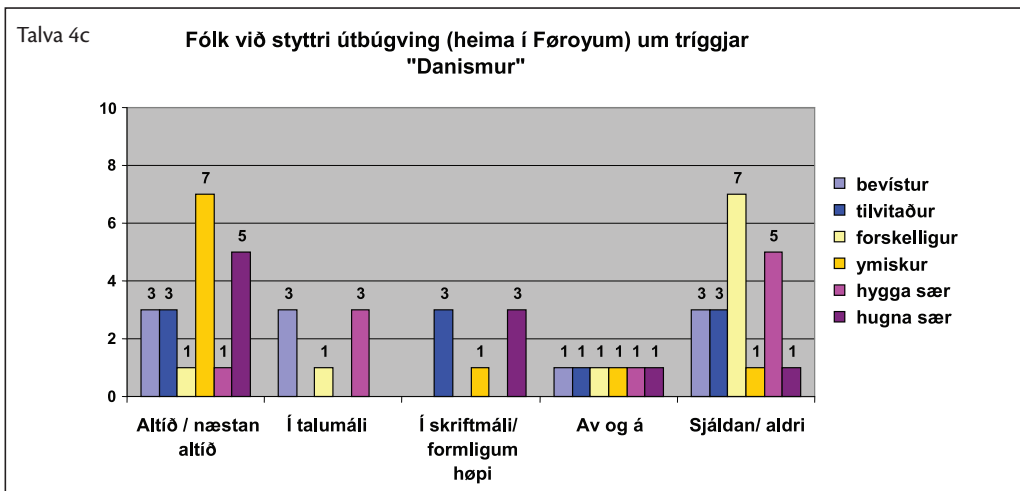
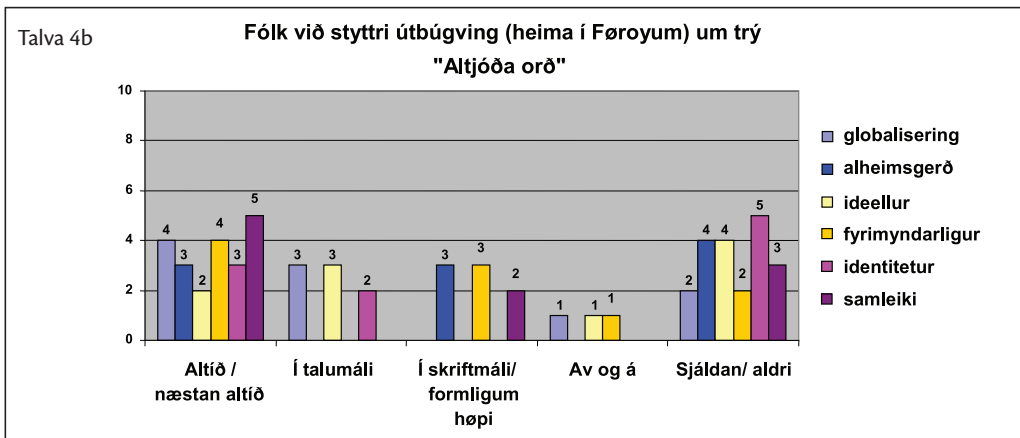
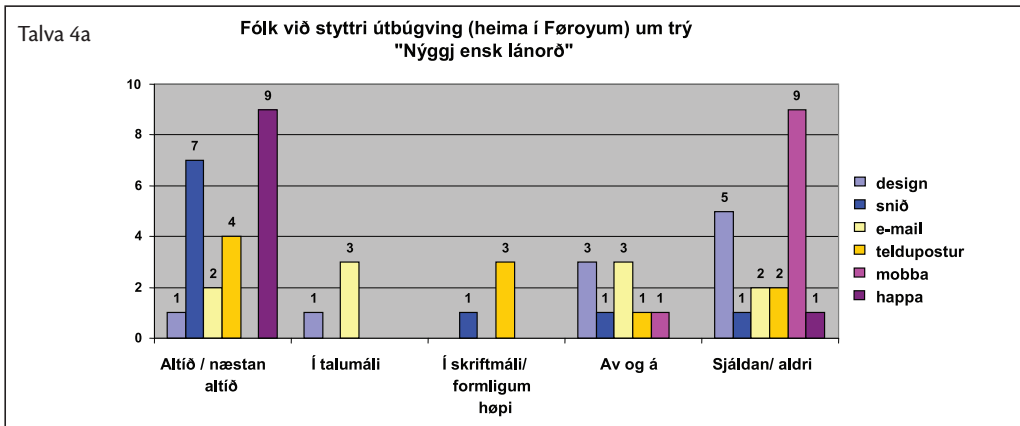
4.1 Ritmyndir av orðavali hjá heimildarfólkum í kanning frá 2005/06

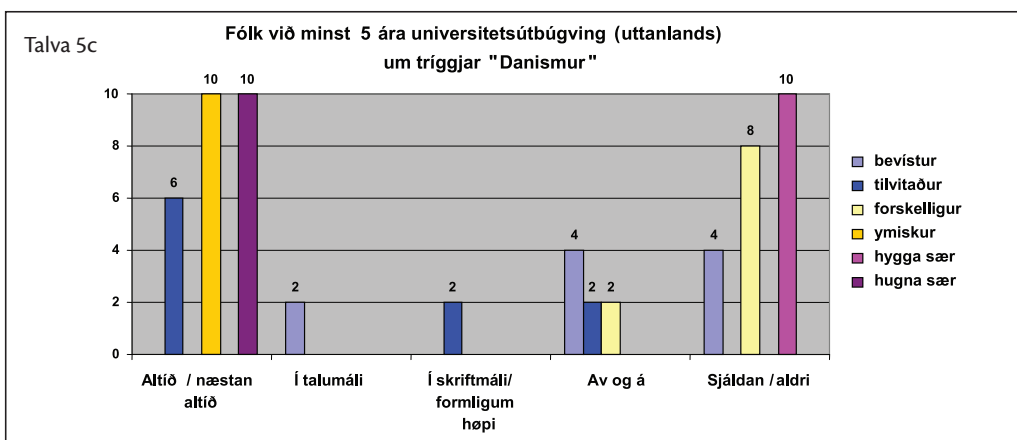
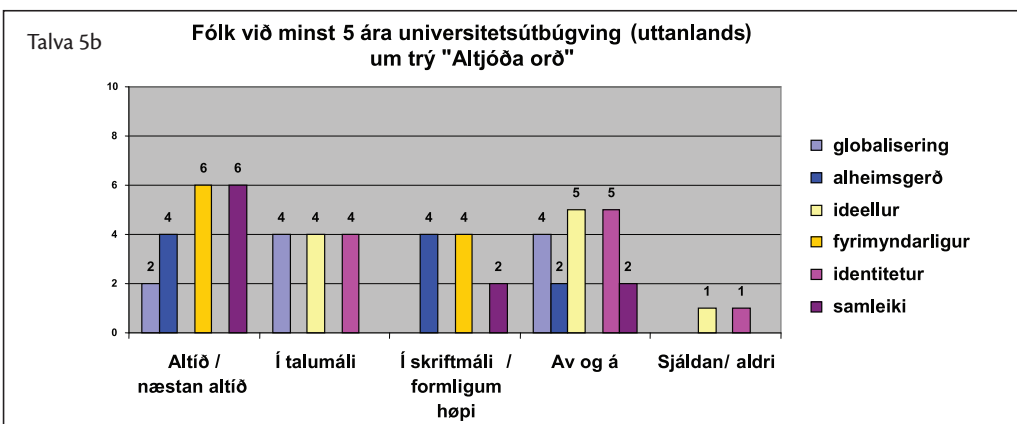
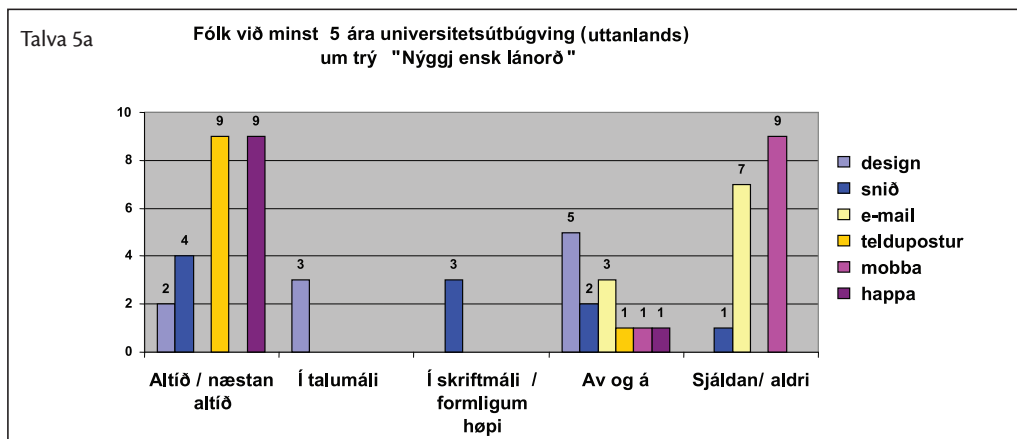
Talva 1. Talva 2. Talva 3.

4.2 Ritmyndir frá pinkukanning í 2009 um hugburð til trý orðapør

4.2.1 Bólkur 1 um tey trý orðapørini

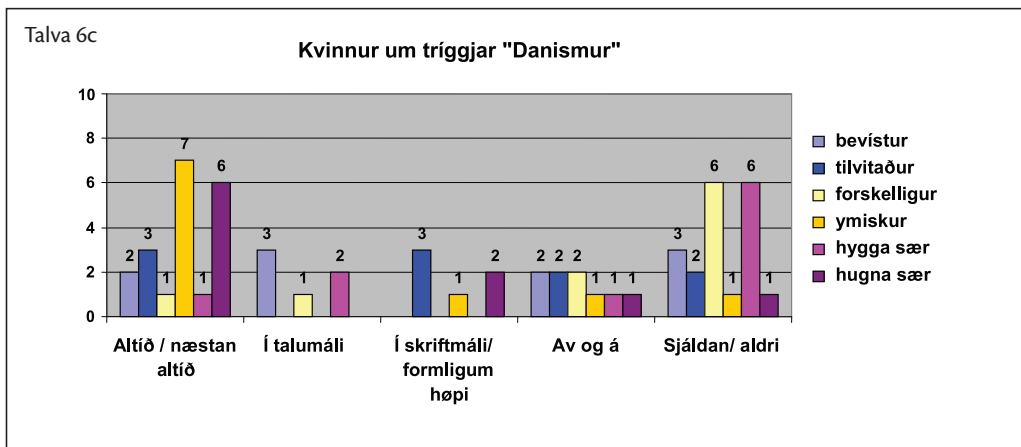
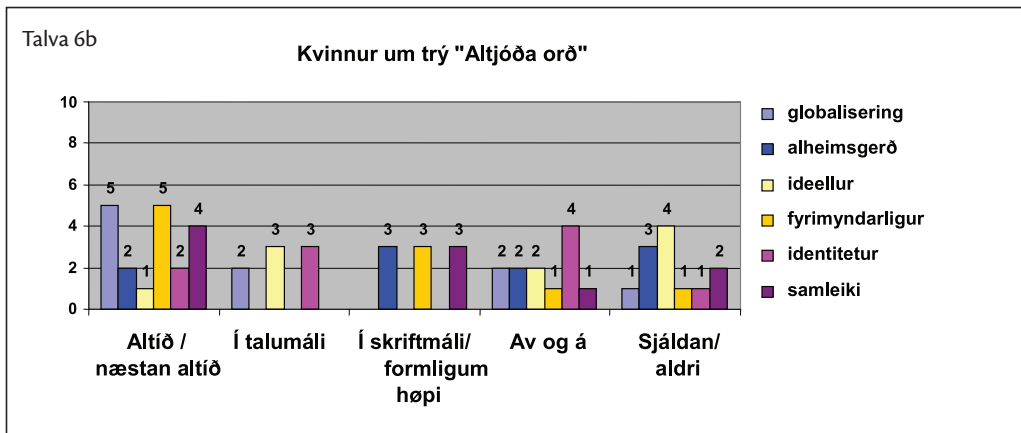
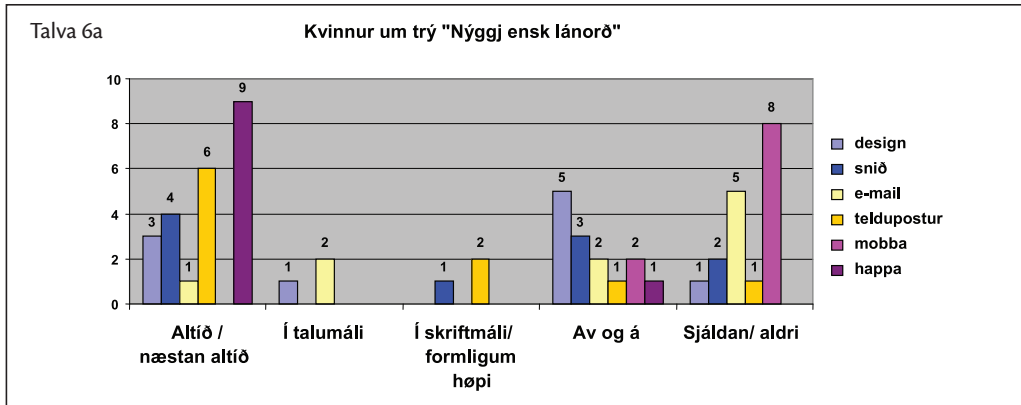
Talva 4a. Talva 4b. Talva 4c.

4.2.2 Bólkur 2 um tey trý orðapørini

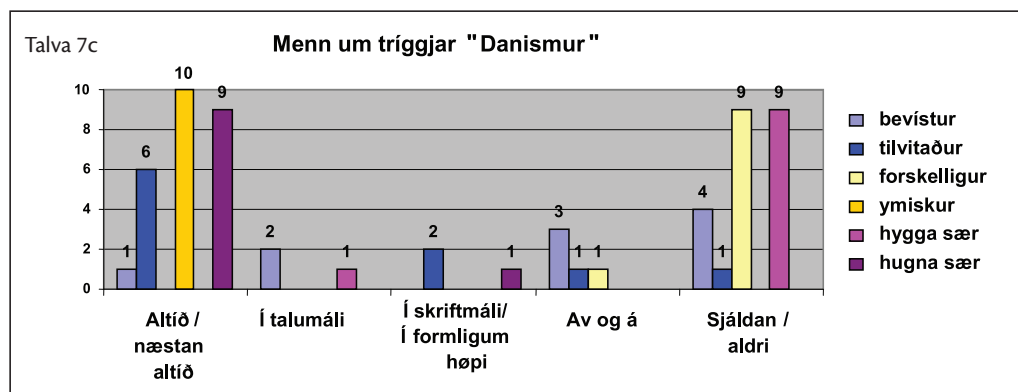
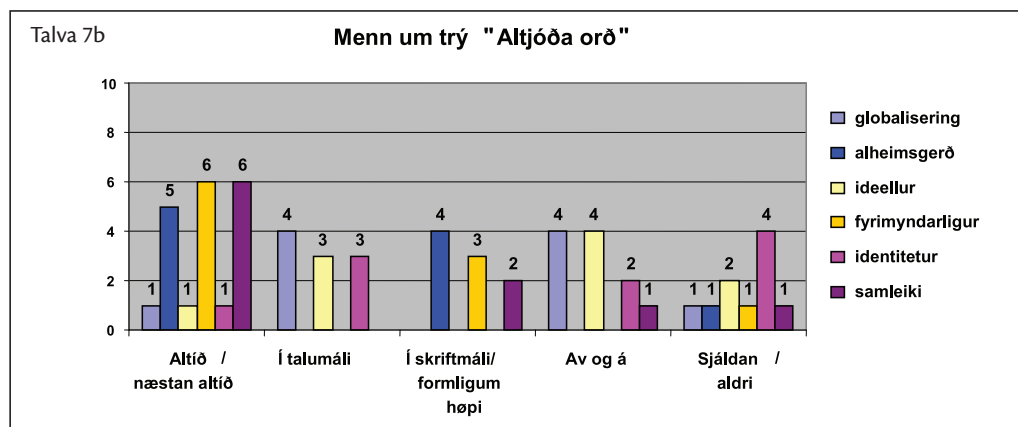
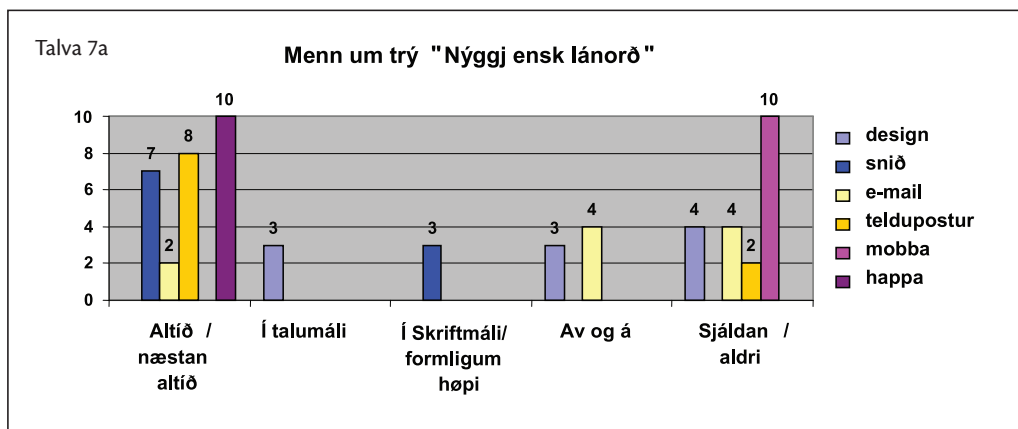
Talva 5a. Talva 5b. Talva 5c.

4.2.3 Kvinnur um tey trý orðapørini

Talva 6a. Talva 6b. Talva 6c.

4.2.4 Menn um tey trý orðapörini

Talva 7a. Talva 7b. Talva 7c.

5.0 VIGERÐ AV TILFARINUM

5.1 Um mál og útbúgving

Rættiliga kent er, at útbúgving hevur ávirkan á málburð. Ikki nógv er skrivað um føroysk viðurskifti, men kanningin hjá Jacobsen í samband við doktararitgerð (2008) vísir, at ymiskur hugburður er í bólkum við longri mótvegis styttri útbúgving. Í stóru norðurlendsku verkætlanini um nútímans ensk tækuorð, ið ritgerðin hjá Jacobsen er ein partur av, kemur fram, at hugburður til mál verður ávirkaður av útbúgving, tó eru ávísir munir millum londini (Kristiansen and Vikør, 2006). Úr Føroyum verður sagt frá, at jú longri útbúgving fólkinum hava, meir jaligan hugburð hava tey til enskt í gerandisdegnum (Jacobsen, 2006: 51). Í norska partinum av kanninginini verður sagt, at bólkurin av teimum elstu í størri mun tekur undir við málreinsanarstevnu, meðan tey við hægstu lønunum, ið helst eru tey við hægstu útbúgving, hava mest jaligan hugburð til enskt (Vikør, 2006: 66, 69). Hann sigur rákið vera heilt týðiligt; málreinsanarhugburðurin lækkar við hægri útbúgving (Ibid.: 71). Undan hesum finna vit úr norska samfelagnum dømi hjá Haugen (1998) um, at hægri útbúgving hevði ikki ávirkað málførið hjá sogndølum, meðan vit, hinvegin, finna hjá Omdal ábendingar um, at

mer utdanning kan gi større språklig sikkerhet, slik at den tryggheten som utdanning og studier kan gi en person, kan føre til at også språket i mindre grad er utsatt for press (Omdal, 1994: 169).

Omdal leggur tó dent á, at talið á heimildarfólkunum er lagt, og hann vil tískil ikki seta

fram fast uppáhald hesum viðvíkjandi. Vit eiga eisini at leggja til merkis, at allir eru menn, ið sigast hava henda tryggleika “som utdanning og studier kan gi en person”, og sum tyktust halda fastari um staðbundna málførið (Ibid.). Onnur dømi eru eisini at finna í norskum kanningum, ið geva øvut úrslit viðvíkjandi útbúgving og vali av málføri ella frábrigdi, og Helge Sandøy professari á universitetinum í Bergen sigur, at í Noregi “er det ikkje opplagt kva veg utslaget går”.⁷

Um føroysku viðurskiftini sigur Jacobsen (2008), at “Nýtslan av enskum veksur upp gjøgnum útbúgvingarbólkarnar, meðan tøluni fyri tey, ið als ikki hava nýtt enskt, falla”. Hetta er sjálvandi so, tí at starvi hjá teimum við hægri útbúgving krevur, at tey nýta enskt í samskiftinum við úrheimin, men Jacobsen sigur eisini, at “purisman fær størst undirtøku millum teirra, ið hava stutta útbúgving” (Jacobsen, 2008: 108). Eisini hjá heimildarfólkunum í meistararitgerðini hjá mær tyktist týðiligur munur at vera millum teir báðar bólkarnar av fólki við langari og styttri útbúgving viðvíkjandi hugburði til tækuorð og nýggjyrði (Pauladóttir, 2006: 76). Spurningurin er so, um málið hjá fólkunum veruliga endurspeglar hugburð teirra til málreinsanarstevnu (purismu) og málvarðveitslu. Vit fara at venda aftur til hetta evnið, men fyrst skal eitt sindur verða sagt um útbúgving og ávirkan á málið hjá teimum við hægri útbúgving í øðrum samfeløgum við skiftismæli, harumframt verður hugt meir nágreiniliga at ritmyndunum til hesa greinina.

Al-Wer (1997) gevur yvirlit um niðurstøðu av kanningum í fleiri arabiskum samfeløgum við skiftismæli (Bahrain, Baghdad, Jordan, Mecca, Tunis), og hjá henni finna vit frágreiðing um, at hóast fólk venda heim-

aftur aftaná lokna útbúgving uttanlands, so velja tey kortini frábrigdið, ið vísir ávirkan uttaneftir. Eins og kanningarnar hjá Milroy í Belfast vístu, at hugburður hjá fólki og virðing av frábrigdinum broyttist sum ein avleiðing av broytingum í netverkum teirra, so greiðir eisini Al-Wer frá, at tey, ið venda heimaftur við hægri útbúgving, eisini hava valt ein annan málsligan atburð. Hon sigur eisini, at tað letur til, at tey gerast leiðandi í málsligari broyting í samfelagnum, aloftast “in the direction of urban and koinized⁸ regional standards” (Al-Wer, 1997: 259). Sambært Al-Wer hava útbúgving og kunnleiki í standardfrábrigdinum ikki við sær, at tey fara at tosa standardfrábrigdið. Heldur er tað so, at frábrigdið, fólk velja sær, verður eitt bland av “the amount of contact a speaker has had with speakers of non-local varieties”, og hetta sigur hon koma av, at fólk noyðast at fara úr heimstaðnum fyri at lesa á hægri støði og sostatt gera sær netverk við fólk, ið tosa onnur málføri og tungumál (Ibid.).

Mín fatan er, at av tí, at føroyska málsliga støðan líkist hesum samfeløgnum, er hugsandi, at rákið í Føroyum kann vísa seg at vera nakað tað sama: báði hugburður til mál og sjálvt frábrigdið, tey heimafturvendu við hægri útbúgving velja sær, munnu vera ávirkað av máli, tey hava nýtt og/ella verið í samband við, meðan tey vóru burturstødd. Áhugavekjandi spurningar eru tí um, a) í hvønn mun tey leggja seg eftir gamla frábrigdinum, tá tey koma heimaftur, og b) í hvønn mun frábrigdið, tey velja sær, man ávirka í samfelagnum, tey venda aftur til?

5.2 Úr kanningini frá 2005/2006: Um títtleikan í nýtsluni av tøkuorðum í tilfarinum

Ritmyndirnar 1-3 omanfyri vísa, hvussu ‘altjóða orð’, ‘danismur’ og ‘nýggjyrði’ vórðu býtt í mongd millum aldursbólkarnar og kynini í hvørjum bólki. Sí annars 2.4 um háttalagið.

Fyri tað fyrsta skal nevast, at heimildarfólkini tyktust vera á einum máli um, at varðveitsla av føroyska málinum hevur alstórán týdning. Slík varðveitsla merkti kortini ikki, at heimildarfólkini vildu útihýsa øllum tøkuorðum. Sostatt høvdu fleiri á máli, at tað at gera nýggjyrði fyri øll altjóða orð (helst nevnd ‘latínsk’ orð av heimildarfólkunum) fór, eftir teirra hugsan, ikki at lata seg gera, og søgdu fleiri beinleiðis, at nýtsla av ‘latínskum’ orðum var eitt, ið tey persónliga lögdu dent á, um hetta tyktist vera besta orðið. Samstundis var ein meiriluti, ið tók til orða fyri útihýsing av danismunum (báði tøkuorðum og máliskum). Eitt av heimildarfólkunum (maður í bólkinum við hægri útbúgving) málbar sín hugburð soleiðis: “Eg royni fyri alt í verðini at umgangast danismurnar” (Pauladóttir, 2006: 84). Kortini, tá hópurin av orðum var taldur upp undir bólkingunum ‘internasjonalismur’ (her: ‘altjóða orð’), ‘danismur’, ‘føroysk nýggjyrði’ og ‘nýggj ensk tøkuorð’, var undranarvert at síggja, at hagtølini vístu størsta títtleikan av danismum, tilsamans 320 orð og vendingar, samanborið við hinar orðabólkingarnar uppá 249 ‘altjóða orð’, 192 ‘nýggjyrði’ og 102 ‘nýggj ensk tøkuorð’ (síðsta ritmyndin ikki tikin við her). Títtleikin av danismunum er skilligur vegna longu hjálandastøðuna, ið nomið varð við í innganginum, men afturat hesum vístu tøluni eisini sermerktan mun millum kvinnur og menn í nýtsuni av hesum tøkuorðunum. Hetta er mynd, ið hevur serligan áhuga fyri orðaskiftið her.

Av ritmyndunum omanfyri síggja vit, at

kvinnur í bólkinum ‘hægri útbúgving’ sum heild nýttu lutfalsliga fleiri tækuorð enn menn í sama bólki. Av ritmynd 2 síggja vit, at tær serstakliga nýttu størri mongd av donskum tækuorðum og vendingum. Her skal tó sigast, at undir samrøðunum við fólkinu var einki í hugburðinum hjá kvinnunum, ið bendi á, at úrslitið fór at verða soleiðis. Millum fólkinu við hægri útbúgving vóru bert tvey heimildarfólk, eitt av hvørjum kyni, ið við sterkum kenslum málbóru seg um ta, eftir teirra tykki, sera neiligu stöðu, at nýggjyrði verða gjørd fyri donsku tækuorðini (Pauladóttir, 2006: 56-57). Í bólkinum av fólki við ‘styttri útbúgving’ var bert ein maður, ið segði seg hava somu hugsan hesum viðvíkjandi. Fyri øll hini tyktist hugburðurin at vera mestsum eins, og hóast fólkinu málbóru seg við ymsum stigi av kenslum um spurningin, vóru tey samd: Lán av ‘latínskum’ orðum í ein ávísan mun og útihýsing av danismum, so langt sum tað letur seg gera.

Verður títtleikin av danismunum í teimum báðum bólkunum millum 24-50 ára aldur samanborin, síggja vit, at stöðan er øvut. Í bólkinum við styttri útbúgving eru tað menninir, ið vísa eitt sindur hægri títtleika av danismum enn kvinnurnar, hóast nógv minni munur er millum kynini her. Týðandi her er, at størsti munurin í nýtsluni av danismunum er at finna millum kvinnur og menn í bólkinum við hægri útbúgving. Samanbera vit títtleika av danismum mótvegis títtleika av nýggjyrðum hjá kvinnum og monnum í sama bólki við hægri útbúgving, verður munurin millum kynini rættiliga forvitnisligur. Av myndunum kann sigast, at 1) Kvinnurnar tykjast velja sær ein málbúna, sum er munandi meir littur av danismum og í minni mun av føroyskum nýggjyrðum enn

málburðurin hjá monnunum í sama bólki. 2) Harumframt eiga tær munin í nýtsluni av altjóðaorðum, ið eru við til at lita myndina av málbúna teirra.

Eftir míni fatan er hetta mynd, ið man vera áhugaverd at samanbera við kanningarútslitini hjá Jabeur um nýtslu av franska frábrigðinum (heldur enn móðurmálsfrábrigðinum) hjá kvinnunum í Tunis (Milroy, 1992b: 172). Eins og Jabeur peikar á fyri síni heimildarfólk, mugu vit ásanna, at vit her hava fyrbrigdi, ið ikki kann sigast vera serstakt fyri bólkin av fólki við langari útbúgving uttanlands. Áhugaverdi spurningurin er tí eisini, hvørjar orsakirnar kunnu vera til so ymisk val í málburði hjá kvinnum og monnum í sama bólki.

Áðrenn vit fara víðari, skulu vit samanbera úrslitini av pinkukanningini, ið varð gjørd í sambandi við hesa greinina fyri at hyggja at báðum kanningunum undir einum.

5.3 Ábendingar úr nýggjari pinkukanning um hugburð til trý orðapør og samanbering við kanningina frá 2005/2006

Um háttalag fyri pinkukanningina sí 2.4.2. Her skal bólkurin av fólki við ‘styttri útbúgving’ verða umrøddur sum bólkur 1, og bólkurin við teimum, ið hava ‘fimm ára universitetsútbúgving’ verður umrøddur sum bólkur 2.

Samandráttur av svørnunum millum bólkarar vísti nakað av muni millum einstøk orð/hugtøk, og helst tykjast danismurnar vera orð, ið eru minst dámd.

Í bólki 2 tyktust fólkinu at savna seg um, at orðið *bevístur* antin ikki hoyrir til í málinum ella, at tað bert hoyrir heima í talumálinum, og samstundis siga tey seg ikki at nýta

hvørki orðið *forskelligur* ella hugtakið *hygga sær*. Sostatt siga níggju av tíggju í bólki 2 seg ‘altíð/næstan altíð’ nýta orðið *ymiskur*. Av hesum siga so átta fólk, at tey ‘aldri’ nýta *forskelligur*, meðan tvey svara ‘av og á’. Tíggju av tíggju siga seg ‘altíð/næstan altíð’ nýta *hugna sær* og ‘aldri’ at nýta *hygga sær*.

Í bólki 1 eru eingi av svørinum so avgjörd, men heldur meir samansett. T.d. siga sjei av tíggju, at tey ‘aldri’ nýta *forskelligur*, meðan ein sigur seg nýta tað í ‘talamálinum’ og ein sigur seg ‘altíð’ velja hetta orðið. Bert fimm siga seg ‘altíð/næstan altíð’ nýta *hugna sær*, meðan ein sigur seg ‘aldri’ nýta tað. Uppaftur eru bert trý, ið siga seg ‘altíð’ nýta *tilvitaður*, trý siga seg taka tað fram ‘í skriftmálinum’ og trý siga seg ‘aldri’ at nýta tað. Vit kunnu leggja til merkis, at tað kanska er hugtakið *hugna sær* og orðið *tilvitaður*, ið eru ójavnast býtt millum bólkarnar.

Av orðapørinum ‘nýggj ensk tøkuorð’ vísir orðið *teldupostur* størsta munin. Níggju av tíggju í bólki 2 siga seg altíð nýta orðið *teldupostur* (ein sigur ‘av og á’), meðan bert fyra av fólkunum í bólki 1 siga seg ‘altíð/næstan altíð’ at velja hetta orðið fram um *e-mail*. Næststørsta ósemja tykist vera um orðaparið *snið* og *design*, og hon er øvut av fyrra orðaparinum viðvíkjandi tøkuorðinum móttvegis føroyska nýggjyrðinum. Sjei í bólki 1 siga seg ‘altíð/næstan altíð’ at velja *snið* ímóti bert fyra í bólki 2. Øvut siga fimm í bólki 1 seg ‘aldri’ velja *design*. Í bólki 2 er eingin, ið svarar soleiðis, men fimm siga seg velja *design* ‘av og á’.

Myndin av hugburði til orðapørini ‘altjóða orð’ er so javnt býtt, at lítið og einki er at siga um mun millum bólkarnar.

Av hesum kundi ein kanska lisið, at fólkini við hægri útbúgving (bólkur 2) hava meir

neiligan hugburð til danismurnar enn tey við styttri útbúgving (bólkur 1), meðan myndin viðvíkjandi ‘nýggjum enskum tøkuorðum’ og ‘altjóða orðum’ er meir samansett, men her skal alt fyri eitt sigast, at tilfarið er ov lítið til at gera fasta niðurstøðu. Tó kunnu svørini lesast sum ein ábending, og í øllum førum kunnu vit siga, at úrslitið tykist styðja myndina, ið kom fram í kanningini í 2005/2006 um hugburð til danismur og lán av altjóða orðum. Hetta var, at vit helst eiga at sleppa okkum av við danismurnar og samstundis lána altjóða orð í ein ávísan mun. Breið semja var eisini um at gera føroysk nýggjyrði fyri nýggj fyrbrigdi, so langt tað letur seg gera, og lána orð tá tað man tykjast skilvíst. Í hesum síðsta tyktust kortini tey við styttri útbúgving at hava ein hugburð, ið er meir íhaldin, enn tey við langari útbúgving hava. (Pauladóttir, 2006: 76). Hetta er mynd, ið eisini endurspeglar tað, sum Jacobsen hevur funnið (Jacobsen 2006).

Tá bólkarnir vórðu býttir sundur í kvinnur og menn broyttist myndin nakað. Nú vísti tað seg, at um øll orðapørini siga fleiri menn enn kvinnur seg ‘altíð/næstan altíð’ at nýta føroyska orðið. Um ‘nýggju ensku lánorðini’ siga tíggju menn av tíggju seg ‘altíð/næstan altíð’ at nýta *happa* og ‘aldri’ *mobba*. Millum kvinnurnar siga níggju av kvinnunum seg ‘altíð/næstan altíð’ at nýta *happa*, meðan átta siga seg ‘aldri’ at nýta *mobba*, og tvær siga seg nýta orðið ‘av og á’.

Av monnunum siga átta av tíggju seg nýta *teldupostur* heldur enn *e-mail*, tveir nýta tað ‘sjáldan/aldri’. Á hinari síðuni siga seks kvinnur seg ‘altíð/næstan altíð’ at velja *teldupostur*, tvær nýta tað ‘í skriftmálinum’, ein sigur ‘av og á’ og ein sigur ‘aldri’. Og uppaftur siga sjei menn av tíggju seg ‘altíð/

næstan altíð' at velja *snið* heldur enn *design*, hinir triggir siga seg nýta *snið* 'í skriftmálinum' og *design* í talumálinum, meðan bert fyra av kvinnunum siga seg 'altíð/næstan altíð' at nýta *snið*, triggjar siga seg 'altíð/ næstan altíð' at nýta *design*, og fimm nýta tað 'av og á'.

Hugburðurin til 'altjóða orð' tykist javnt býttur millum kynini, men kortini kann sigast, at føroyska nýggjyrðið *alheimsgerð* tykist at vera komið inn í málið hjá monnunum í størri mun enn hjá kvinnunum. Fimm siga seg velja hetta orðið 'altíð/næstan altíð', fyra nýta tað 'í skriftmálinum', og bert ein sigur seg 'aldri' at nýta tað. Hinvegin siga bert tvær kvinnur seg nýta *alheimsgerð*, og triggjar siga seg 'aldri' at nýta tað. Harafturat siga fimm av kvinnunum seg 'altíð/næstan altíð' at nýta *globalisering*, tvær nýta tað í talumálinum, tvær 'av og á, og bert ein sigur seg 'aldri' at nýta tað. Mótvegis hesum er bert ein maður, ið sigur seg 'altíð/næstan altíð' at velja *globalisering*, fyra nýta tað í talumálinum og fyra nýta tað 'av og á'.

Eisini í nýtslu av danismunum eru menninir meiri íhaldnir. Tíggju av tíggju siga seg 'altíð/næstan altíð' at velja *ymiskur*, og níggju av teimum siga seg 'aldri' at nýta *forskelligur*, meðan ein sigur seg nýta tað 'av og á'. Mótvegis hesum siga bert sjei kvinnur seg 'altíð/næstan altíð' at velja *ymiskur*, ein sigur seg velja tað 'í skriftmálinum', ein 'av og á' og ein sigur seg 'aldri' at nýta hetta orðið. Afturat hesum sigur ein kvinna seg 'altíð/ næstan altíð' at nýta *forskelligur*, og bert seks, ímóti níggju av monnunum, siga seg 'aldri' at nýta tað.

Níggju menn siga seg 'altíð/næstan altíð' at nýta *hugna sær*, ein sigur seg nýta tað 'í skriftmálinum', meðan seks av kvinnunum siga seg velja *hugna sær*, tvær nýta tað 'í

skriftmálinum', ein 'av og á', og ein sigur seg 'aldri' at nýta hetta hugtakið. Hinvegin sigur ein kvinna seg altíð at nýta *hygga sær*, og tvær siga seg nýta tað í talumálinum. Níggju menn siga seg 'aldri' at nýta *hygga sær*, og bert seks kvinnur siga tað sama.

Seks menn siga seg velja *tilvitaður*, tveir velja orðið 'í skriftmálinum', og ein nýtir tað 'av og á'. Fyra siga seg 'aldri' at nýta tað, og bert ein sigur seg 'altíð/næstan altíð' at velja *bevístur*. Hinvegin eru bert triggjar kvinnur, ið siga seg 'altíð/næstan altíð' at velja *tilvitaður*, meðan triggjar velja tað í skriftmálinum, tvær siga 'av og á' og tvær siga seg 'aldri' at nýta tað. Øvut siga tvær kvinnur seg altíð at velja orðið *bevístur*, triggjar brúka tað 'í talumálinum', og tvær 'av og á'.

Eitt sindur stuttligt kann sigast um hetta, at føroyskir menn tykjast vera rættiliga *tilvitaðir*, teir *hygga sær* næstan aldri; í staðin *hugna teir sær* og tosa altíð um *ymiskt*. Kvinnurnar eru eitt sindur meir *bevistar*, tær *hygga sær* í størri mun og tosa oftari um *forskelligt*. Meir seriøst kann kanska sigast, at pinkukanningin tykist vátta, at menn í størri mun enn kvinnur nýta føroyska orðatilfeingi, og samanbering av báðum kanningunum vátta eisini, at menninir í bólki 2 – í størri mun enn teir í bólki 1 – eru við til at tekna hesa myndina.

Hvat so við ábendingunum í kanningini hjá Jacobsen um, at "Purisman fær størst undirtøku millum teirra, ið hava stutta útbúgving" (Jacobsen, 2008: 108)? Eg fari ikki at siga hesum ímóti, tí, sum áður nevnt, tyktist henda myndin at tekna seg eisini í kanningini til meistararitgerðina hjá mær (Pauladóttir, 2006: 76-77; talva 8), men eg fari kortini at vísa á, at tað, sum heimildarfólkini til meistararitgerðina søgdu um hugburð til

danismurnar, tyktist ikki svara heilt til tann málburð, sum vísti seg, tá samrøðurnar vórðu meir nágreiniliga kannaðar. Tað kann tykjast margháttligur tilburður, at heimildarfólkini siga eitt um hugburð, ið seinri ikki tykist at svara til málið, sum tey kortini brúka, men hetta er ikki ókent fyrbrigdi. Vísast skal til Labov (1972), sum í sínum kanningum sigur seg hava gjørt somu sannroynd, og hann greiðir frá, hvussu heimildarfólkini ikki altíð hava skilliga mynd av sínari egnu málnýtslu. Tó, at kanningarnar hjá Labov snúðu seg um málfrøðiligar ljóðeindir, er eygleiðingin av áhuga, tá hann sigur, at

their self-reports often reflect the patterns of younger speakers rather than their own, or blur regular phonetic distinctions that are too subtle to withstand the glare of conscious examinations (Labov, 1972: 103).

(heimildarfólkini siga ofta frá málnýtslu, ið annaðhvørt endurspeglar málið hjá yngri fólki heldur enn teirra egna, ella at ljóðeindir, tey nýta, verða so ótýðiligar, at tær ikki kunnu standa ímóti hvassari og málrættaðum kanningum.)

Eisini í pinkukanning til aðra grein (um sagnorðini *blíva* og *verða*) fann eg eitt sløð av tílíkum tilburði (Pauladóttir, 2007). Tá kannað varð á ljóðfilum um reglufesti í nýtsluni av teimum báðum sagnorðunum, vístu ljóðfilurnar seg ikki altíð at svara til tað, sum heimildarfólkini søgdu um sína egnu málnýtslu (Ibid., 2007: 88). Eftir mínum tykki skal av hesum sama spurnarkanningin, ið her er gjørd um hugburð, bert verða at hugsa um sum ein ábending, og ikki sum ein avdúkan av veruligari málnýtslu hjá heimildar-

fólkunum viðvíkjandi teimum trimum orðapørnunum. Sigast kann, at hon tykist vátta, at føroyskir menn, í størri mun enn kvinnur, taka við nýggjyrðum. Øvut kann eisini sigast, at kvinnur, í størri mun enn menn, tykjast at taka við tøkuorðum, og at tær halda fastari um danismurnar. Við hesum í tonkunum skulu vit nú hyggja at málsligari atlaging og mun millum kynini.

5.4 Máslig atlaging og samleikaatburður

Ymiskt hevur verið skrivað um másliga atlaging. Týðningarmesta greiningarmyndil til fyrbrigdið finna vit hjá samfelagssálarfrøðinginum Giles og starvsfeløgum hansara (Giles and Powesland, 1997; Thakerar *et al.*, 1982; Giles *et al.*, 1991). Um kvinnur og másliga atlaging hevur eisini Lakoff (1975) sett fram ástøði um sermerkt mál hjá kvinnum, eyðkent av fyrbrigdi, ið hon hevur givið heitið ‘hedging’⁹. Mikil orðadráttur hevur staðist av ástøði hennara, og av tí, at stór ósemja er um spurningin, fari eg at halda meg til Meyerhoff, ið helst vil hyggja at ‘eyðkenni fyri kyni’ og ‘næveru og ávirkan av einum og hvørjum øðrum samleika’ hjá tí einstaka undir einum (Meyerhoff, 1996: 204-205).

Hinvegin, um ástøðið ‘Speech Accommodation Theory’ hjá Giles *et al.* er at siga, at samrøða millum fólk er høvuðsviðgerðar-evnið, har spurningurin snýr seg um hví og í hvønn mun tann, ið tosar, lagar mál sítt at hinum samrøðuluttakaranum. Sambært ástøði teirra vil tann, ið tosar annaðhvørt royna at laga mál sítt at hinum samrøðuluttakaranum fyri at vísa samhald og samhuga, ella hann nýtir eitt mál, ið liggur longri burtur frá hinum samrøðuluttakaranum fyri

at vísa frástøðu og annan samleika. Á henda hátt kann samrøðuháttur veljast fyri annaðhvørt at minka ella at hækka um frástøðu millum samrøðuluttakararnar. Um sama evnið sigur Kramsch, at kotubroyting og kotublanding kann tulkast sum “an act of identity” og eitt tekin hjá honum, ið tosar um “solidarity or distance” við hin, ið lurta (Kramsch, 2000: 70). Her skal eisini verða mint á áðurnevnda ástøði hjá Milroy um ‘samleikaatburð’ (Milroy, 1992: 152). Tað skal sigast, at myndilin hjá Giles *et al.* fevnir ikki bert um málsliga atferð. Her skal sostatt bert avmarkað niðurstøða um málsliga atferð, ið hevur áhuga fyri hetta orðaskiftið, verða endurtikin. Sambært ástøðinum hjá nevndu frøðingunum kann sigast, at “atlagin kann best skiljast sum tekin um, at einstaklingur ynskir at tryggja sær samfelagsliga góðkennin” (Thakerar *et al.*, 1982: 208).

Eins og vit hava sæð, tykjast ritmyndirnar í talvunum 1, 2 og 3, ið vísa títtleikan av báði altjóða orðum, danismum og nýggjyrðum at styðja uppáhald um ein meir neiligan hugburð til málreinsanarstevnuna hjá føroyskum kvinnum enn hjá monnum. Henda myndin verður styðjað av ritmyndunum í talvunum 6a), b) og c). Afturat tí, Jacobsen sigur um størri undirtøku av málreinsanarstevnuni hjá fólki við styttri útbúgving (sí 5.1 omanfyri), kunnu vit nú siga okkum síggja ábendingar um, at kvinnur tykjast velja eitt mál við hægri títtleika av tøkuerðum og lægri títtleika av føroyskum nýggjyrðum enn menn, og tað eru kvinnurnar við langari útbúgving, sum í størst mun tekna hesa myndina.

Um svørini hjá monnunum kunnu vit siga, at ritmyndirnar 7a), b) og c) vísa, at teir tykjast leggja dent á at nýta føroysk orð, har tey eru tøk, so at pinkukanningin aftur styðj-

ar myndina í talvunum 1, 2 og 3. Eins og heimildarfólkið, ið tikið varð til, segði seg “fyri alt í verðini at umgangast danismurnar”, tykist pinkukanningin styðja uppáhald um, at menn nýta væl færri danismur enn kvinnur, og eru tað serstakliga menn í bólkinum við hægri útbúgving, ið velja henda málburð í størri mun enn báði kvinnur í sama bólki og eisini enn menn í bólkinum við styttri útbúgving.

Her er óivað áhugavert at taka uppí, at hugsandi er, at kvinnurnar, eg tosaði við í kanningini í 2005/2006, ynsktu at vísa norðurlenska ella altjóða samleika sín sum eitt tekin um samhald við meg sum samrøðuluttakara. Altjóða tankin kom ofta skjótt upp í tosinum við tað, at ritgerðin var á enskum um nútíðar enskt árin á føroyskt. Í hvussu er høvdu vit fleiri ting í felag, t.d. foreldur at børnum, í fullum starvi, mong ár uttanlands, hægri útbúgving uttan fyri landoddarnar, áhuga í føroyska málinum, so ikki man tað vera løgin tanki, um kvinnurnar eins og eg sjálv kendu okkum hava nógv í felag, og sostatt onkursvegna hoyra heima í sama bólki. Leggja vit so afturat hesum fram ástøðið hjá Milroy and Milroy um kyn sum týðningarmiklari brigdil í samfelagsmálfrøði enn sosio-búskaparlig stættaskipan, kunnu vit semjast um, at kvinnurnar og eg sum samrøðuluttakarar høvdu uppafur meir í felag viðvíkjandi samleika okkara. Hetta síðsta kann vera ein greinandi brigdil fyri, at munurin millum kvinnur og menn í hesum sama bólkinum er so stórur. Kortini, út yvir frágreiðing um atlagin av málinum hjá heimildarkvinnunum fyri at vísa mær nærstøðu og samhald sum samrøðuluttakarar, haldi eg munin vera so týðandi, at áhugi eigur at vera fyri at lýsa hann úr øðrum sjónarhornum eisini.

Her vil eg taka framaftur tað, ið varð sagt í 3.1 um ‘samleikaatburð’ (Milroy, 1992: 152) og í 3.3. um “næveru og ávirkan av einum og hvørjum øðrum samleika, ið er meir eyðkendur (enn kyn)” (Meyerhoff, 1996: 204-205). Eins og í øðrum samfeløgum munnu eisini føroyskar kvinnur hava tørv á at vísa næveru og ávirkan av øðrum samleika út yvir sannroyndina um, at tær eru kvinnur, so at tær, eins og aðrar kvinnur sambært kanningum í øðrum samfeløgum, munnu vilja vísa samleika sín sum báði ‘føroyskar’, ‘tvímæltar’/‘fleirmæltar’, ‘frælsir persónar’, ‘útbúnir persónar’, o.s.fr. Hugsandi um áðurnevnda fyribrigdið, ið Jabeur sigur frá tunisiska samfelagnum, har hjálandamálið (franskt) er vorðið sermerki fyri frábrigdið, kvinnurnar velja sær, tykist hetta vera støða, ið minnir um myndina, vit her síggja hjá føroysku kvinnunum. Tískil er mín hugsan, at umframt móguleikan fyri at atlaga málburð sín í samrøðu, tær høvdu við meg fyri at vísa mær tekin um nærstøðu sum samrøðuluttakari, eigur at verða tikið upp í metingina, at hesar kvinnurnar eisini høvdu móguleika til at vísa “næveru og ávirkan av øðrum samleika”, heilt í samsvari við ástøði Meyerhoffs. Hugsandi er, at afturat samleikanum ‘kvennkyn’ vóru aðrir samleikar til staðar; sum t.d. ‘føroysk’, ‘tvímælt’/‘fleirmælt’ og ‘kvinna hoyrandi heima í bólki við hægri útbúgving’, og høvdu allir samleikar eins stóra ávirkan á eginmálbúnan, tær valdu sær at brúka í hesi samrøðuni.

Við hesum vil eg kortini ikki siga, at menninir í sama bólki vildu vísa fjarstøðu millum seg sjálvan og meg sum samrøðuluttakara, men fari eg heldur at styðja meg til Milroy and Margrain og vísa á móguleikan fyri, at teir vildu vísa samleika, ið fevndi um

“nærleika til staðbundna málførið [...] og stig av sameining í netverkum á staðnum” (Milroy and Margrain, 1980: 44). Her er kanska eisini gagnligt at minnst tað, Milroy and Milroy siga um íkomu av samfelagsligari stættaskipan í smáum samfeløgum vegna afturgongd í tøttu netverkunum, tó at netverkini verða framvegis varðveitt ‘ovast og niðast’ í samfelagsligu stættaskipanini (Milroy and Milroy, 1993: 67 og 68).

Fyri mær tykjust fleiri forvitnisligir spurningar at vera goymdir her. Man frábrigdið, ið hesar kvinnurnar velja sær, fara at gerast eitt tekin um málburð hjá ‘nú tíðar kvinnuni’; hjá henni, ‘ið er væl útbúgvin’, so at hetta frábrigdið samstundis gerst eitt tekin um framgongd? Ella man tað hin vegin fara at verða frábrigdið hjá monnunum, ið málsamfelagið annars fer at tulka sum tekin um nútíðardám og broyting, so at hetta gerst til eitt tekin um framgongd?

Hesir spurningar hava við avleiðingar at gera, og nú vit hava nomið við nakrar orsakir til ymisk val av frábrigdum hjá kvinnum og monnum, kann spurningurin um avleiðingar av tílíkum málvalum tykjust at liggja heilt nær. Tað er mín fatan, at fullgott kjak um avleiðingar av tí frábrigdinum, ið fólk velja sær, kann ikki gerast við tilfarinum til hesa greinina. Helst munnu størri kanningar eiga at verða gjørdar um tillaging av føroyska málinum móti hinum norðurlendsku málunum, serstakliga donskum, saman við uppافتur størri kanning um hugburð hjá føroysku málbrúkarunum til málvarðveitslu fyri at kunna siga nakað um evnið. Viðvíkjandi athalli og tillaging millum føroyskt og danskt kann vístast til Petersen og verkætlan hansara, ið enn er í gongd (sí m.a. Petersen, 2006; 2008). Kortini fari eg her at leggja sjógv millum meg

og orðanýtsluna hjá Petersen (t.d. 'harðrenda kós') um tey, ið hava arbeitt við føroyska mál-
inum seinastu fimmti árin, eins væl og git-
ingar um málskifti og máldeyða við møgulgig-
ari politiskari loysing (Petersen, 2006: 18).
Sama skal sigast um orðatilfeingi hansara við
ógvisligum hugtøkum sum 'konseptualisari',
'funktiónslag', 'aktiveraða lemmaið', o.s.fr., ið
kundu vera torfør at skilja hjá báði lærdum
og ólærdum.

Tó, fyri orðaskiftið í hesi greinini haldi eg
tað vera týðandi at leggja aftur um fyribrigdi,
ið er sagt um úr øðrum samfeløgum
viðvíkjandi málbroyting ímóti einum felags
koiné-bridgi hjá teimum, ið vanda heimaftur
aftaná langa útbúgving. Hetta man vera fyri-
brigdi, ið eisini er viðkomandi fyri føroyska mál-
samfelagið. Eins og hefur verið greitt frá
omanfyri, hefur tað vist seg, at frábrigdið, ið
samfelagsbólkur í framgongd velur sær, fer at
fáa virðing í samfelagnum sum heild, t.v.s., at
nevndi bólkur gerst leiðandi fyri málbroytingar
í samfelagnum. Ábendingin um, at eisini
føroysku kvinnurnar velja frábrigdi, ið kann
samanberast við eitt tilíkt koiné, meðan
menninir tykjast vísa íhald og hugburð nærri
málreinsanarstevnuni, er eftir míni hugsan
forvitnislig mótstöða. Her man vera gagnligt
at vísa til Andersen og uppáhald hansara um
"málmynstur í málsfelagskapinum", ið eru
'brotin', og hugburðin hjá teimum, ið broyta
frábrigdið ella stættarmálførið, at vera vend-
ur *úteftir*, meðan hugburðurin hjá teimum, ið
halda fast um vanliga málførið, at vera vendur
*inneftir*¹⁰ (hjá J. Milroy, 1992: 151). Her skal
sigast, at hugtøkini *úteftir* og *inneftir* hava við
stjórn málsligar og aðrar samfelagsligar
umstøður at gera, og hugburður, sum er
'vendur *úteftir*', skal ikki tulkast sum tað
sama sum 'nútiðardámur'. Øvut skal hugburð-

ur, ið er 'vendur *inneftir*', heldur ikki gerast til
nakað 'gamalsligt' ella 'ótiðarhóskandi'. Um tað
so fer at verða koiné-bridgið, ið kvinnurnar
velja sær, ella tað meir íhaldandi frábrigdið hjá
monnunum, ið fer at vinna fram í samfelag-
num, so er hetta eftir mínari hugsan sera
áhugavekjandi spurningur. Umframt kós í
arbeiðinum hjá Málnevndini, fevnir evnið
um fleiri samfelagsligar umstøður, m.a. um
samfelagið sum heild man fara at vanda sær
úteftir ella inneftir, ávirkað av, hvat ið annars
fer fram í heiminum kring okkum, í ríkisfelags-
skapinum við Danmark og Grønland, um
olja verður funnin á landgrunninum, og
mangt, mangt annað. Hetta eru spurningar, ið
eru tengdir at altjóða stjórn málsligum og
fíggarligum umstøðum, og tí skilja vit, at
málsurningurin er rættiliga fløktur, og eigur
sostatt at verða kannaður í størri verkætlanum.

6.0 SAMANDRÁTTUR OG NIÐURSTØÐA

Í greinini verða samfelagsmálfrøðiligar kann-
ingar lýstar við kyni og útbúgving sum lykka-
brigdlum mótvegis kanningum, ið hava havt
sosiobúskaparliga stættaskipan sum grund-
arlag. Hetta verður gjørt við føroysku
viðurskiftunum í tonkunum. Serstakliga er
tað munurin millum kynini í vali av málføri
(stættarmálføri eins væl og eginmálbúna), ið
er høvuðsviðgerðarevnið við tí í hyggju at
koma við nøkrum frágreiðingum um teir
týðiligu munirnar, ið tyktust vísa seg í kann-
ingini til meistararitgerðina hjá mæ. Týðandi
fyri greiningina av tilfarinum hefur verið at
lýsa samleika, ið er til staðar og ávirkar valið
av málbúna, ið heimildarfólkini velja sær.

Nýggj viðgerð av tilfarinum frá kanning-
ini til meistararitgerðina saman við tilfarin-
um frá nýggjari pinkukanning til hesa grein-

ina tykjast vísa, at ávísir munir eru í vali av eginmálbúna, tá kynini verða samanborin. Munurin millum bólkar gjørdist týðiligari, tá samanberingin varð gjørd millum kyn, enn tá hon varð gjørd millum bólkin við styttri útbúgving móttvegis bólkinum við langari útbúgving. Ástøðið um kyn og málval hjá fleiri týðandi samfelagsmálfrøðingum eru við og styðja uppáhald um, at føroyskir málbrúkarar, eins og málbrúkarar í øðrum samfeløgum, vit kunnu samanbera við, vilja velja sær eginmálbúna fyri at vísa tekin um kyn og aðrar samleikar, ið eru til staðar, umframt at vísa tekin um samhald (í øðrum lagi frá-støðu) við hin samrøðuluttakaran. Í viðgerðini eru tílík fyrbrigdi lýst fyri at greina munin millum málval, ið kvinnurnar við hægri útbúgving gjørdur sær móttvegis monnunum í sama bólki.

Afturat hesum er stutt orðaskifti gjørt um avleiðingar av teimum valum, sum leiðandi bólkar í samfelagnum velja sær, men av tí, at spurningurin er fløktur og sostatt eigur at verða greinaður í størri verkætlanum, er ikki fast uppáhald sett fram hesum viðvíkjandi. Tó verður víst á, at kanningar í øðrum samfeløgum vísa, at frábrigdi, ið bólkar í framgongd í samfelagnum velja sær, onkursvegna fáa avleiðingar fyri málbroyingina í hesum málsamfelagnum sum heild.

Tøkkir

Eg eri Jógvani í Lon Jacobsen lektara, dr. philos. á *Fróðskaparsetri Føroya*, sera takksom fyri at hava lisið greinina úr føroyskum sjónarhorni. Umframt hetta hevur hann sett mær rannsakandi spurningar, ið hava verið til bata fyri greiningarnar av tilfarinum eins væl og fyri orðaskiftið.

Marius Staksberg á *Málstovu Føroya* skal hava stóra tøkk fyri, altíð at hava komið so skjótt aftur við nágreiniligum og góðum svørum, tá eg havi heitt á hann um uppskot til málfrøðilig heiti á føroyskum, ið enn ikki vóru at finna í teldutøku ensk-føroysku orðabókini.

Hanna S. Absalonsen hevur uppiborið stóra tøkk fyri at vilja fara um greinina og rætta, so at hon kemur á góðum føroyskum máli.

Eisini John Dalsgarð hevur stóra tøkk uppiborna fyri, at hann tolin hevur tikið ímóti øllum viðmerkingum og rættingum, ið máttu gerast áðrenn greinin var til reiðar at prentast.

Notur

- ¹ Heimastýrslógin, § 11.
- ² Her kann leggjast afturat, at tey yngstu í bólkinum 12-19 ár vóru so orðknøpp, at samrøðan í summum førum ikki gjørdist meir enn 10 minuttir long, men hvørki hesin bólkurin ella tann við teimum elstu er við í viðgerðini her
- ³ Gjølrigt, at orðið er ein anglisisma, ið er komin inn í føroyskt umvegis danskt, og tískil ein dansisma í føroyskum. Hetta varð tó ikki hugsað um fyrr enn kanningin var liðug, og ilt var at fara umaftur til øll tíggju fólkinum við einum nýggjum orðið.
- ⁴ Brigdlar í setningsbygnaði eins væl og ljóðeindin [r] móttvegis ljóðeindini [ʁ].
- ⁵ Heiti skiftismæli verður nýtt um málsligt tvísemi sambært greining Fergusons um ‘diglossia’ (Ferguson, 1959, 1991) og skal skiljast sundur frá vanligum tvímæli ella fleirmæli eftir greining Fishmans (1971). Sí eisini Pauladóttir, 2008.
- ⁶ Her skal gerast vart við, at Abd-el-Jawad nýtir heiti MSA (Modern Standard Arabic) um arabiska standardfrábrigdið, meðan Al-Wer (1997) nýtir heitið CA (Classical Arabic) og sigur

- hon MSA ikki at hava “legitimacy in education or religious rhetoric”, men vera “largely regarded as a debased offshoot of CA” (Al-Wer, 1997: 254-255). Uppaftur nýtir Abu-Haidar (1989) hvørki av hesum báðum, men tosar heldur um LA (Literary Arabic).
- ⁷ Privat brævasamskipti juni 2009.
- ⁸ Í samfelagsmálfrøðini er eitt ‘koiné’ eitt standard málføri, ið er íkomið sum eitt avrik av sambandi millum tvey frábrigdi av sama málið.
- ⁹ ‘Hedging’ verður nýtt um fyribrigdi tá tann, ið tosar tekur ‘broddin’ av tí, ið verður sagt við at leggja afturat eitt “ikki veit eg”, “eg eri ikki heilt vís í hesum”, “tað kann væl vera, at ...”, o.s.fr. Umframt hetta sigst annað ‘hedging’-lag vera, at tann, ið tosar roynir at fáa hin samrøðuluttakaran við sær, við at leggja afturat eitt “heldur tú ikki tað?”, “hvat hugsar tú?”, “OK?”, o.s.fr. Sambært Lakoff nýta kvinnurnar henda samrøðuháttin í nógv størri mun enn menn.
- ¹⁰ Uttan at fara út í smálutir um málið, skal dentur verða lagdur á, at *inneftir* mógvegis *úteftir* í hesum høpi ikki hava í sær neiligan ella jaligan hugburð, men at hugtøkini bert vilja siga, at *inneftir* lýsir hugburð, ið fer í eina ætt sambært málvarðveitslu, meðan *úteftir* vil siga, at hugburðurin er meir opin fyri lán úr øðrum málum.
- Bókmentir**
- Abd-el-Jawad, H. R. 1987. Cross-dialectal variation in Arabic: Competing prestigious forms. *Í: Language in Society*, Vol. 16, 359-367.
- Abu-Haidar, F. 1989. Are Iraqi women more prestige conscious than men? Sex Differentiation in Baghdadi Arabic. *Í: Language in Society*, Vol. 18, No. 4, 471-481.
- Al-Wer, E. 1997. Arabic between reality and ideology. *Í: International Journal of Applied Linguistics*, Vol. 7, No. 2, 1997, 251-264.
- Andersen, H. 1986. Linguistic correlations of inter-ethnic contact. *Í: Diversity and Diachrony*. Sankoff, D. (ritstjóri). John Benjamins: Amsterdam, 33-55.
- Bergvall, V. L., Bing, J.M og Freed, A.F. 1996. *Rethinking Language and Gender Research: Theory and Practice*. Coates, F., Cheshire, J. og Reid, E. (ritstjórar). Addison Wesley Longman Limited: Essex, New York.
- Bortoni-Ricardo, S.M. 1985. *The urbanization of rural dialect speakers: a sociolinguistic study of Brazil*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Boissevain, J. 1974. *Friends and friends: Networks, manipulators and coalitions*. Blackwell: London.
- Cameron, D. 2003. Gender issues in language change. *Í: Annual Review of Applied Linguistics* (2003) 23. Cambridge University Press: Cambridge, 187-201.
- Coates, J. 1986. *Women, men, and language*. Longman: London.
- Condor, S. 1986. Sex role beliefs and ‘traditional’ women: feminist and intergroup perspectives. *Í: Feminist social psychology: developing theory and practice*. Wilkinson, S. (ritstjóri). Open University Press: Milton Keynes, 97-118.
- Cubitt, T. 1973. Network density among urban families. *Í: Network analysis: Studies in human interaction*. Boissevain og Mitchell (ritstjórar). Mouton: The Hague, 67-82.
- Dil, F. 1986. Diglossia in Bangla: a Study of Shifts in the Verbal Repertoire of the Educated Classes in Dhaka, Bangladesh. *Í: The Fergusonian Impact. In Honor of Charles A Ferguson on the Occasion of His 65th Birthday*. Volume 2 Sociolinguistics and the Sociology of Language. Fishman, J. A., Tabouret-Keller, A., Clyne, M., Krishnamurti, B., Abdulaziz, M. (ritstjórar). Mouton de Gruyter: Berlin, New York, Amsterdam, 451-465.
- Dorian, N. 1980. Linguistic lag as an ethnic marker. *Language in Society* 9: 33-41.
- Eckert, P. 1988. Adolescent social structure and the spread of linguistic change. *Í: Language in Society*, 17. Cambridge University Press: UK/USA, 183-207.
- Eckert, P. 1989/1997. *The Whole Woman: Sex and Gender Differences in Variation*. *Í: Sociolinguistics. A Reader and Course book*. Coupland, N. og Jaworski, A. (ritstjórar). Palgrave: New York, 212-228.

- Eckert, P. and McConnel-Ginet, S. 1992. Think practically and look locally: Language and gender as community-based practice. *Í: Annual Review of Anthropology* 21, 461-90.
- Eckert P. 1998. Gender and Sociolinguistic Variation. *Í: Language and Gender*. Coates, J. (ritstjóri). Wiley-Blackwell: London, 64-75.
- Eckert, P. og McConnel-Ginet, S. 2003. *Language and Gender*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Ferguson, C. 1959: Diglossia. *Í: Word: journal of Linguistic Circle of New York*, Volume 15. The Circle: New York, 325-340
- Ferguson, C. 1991. Diglossia revisited. *Í: Southwest Journal of Linguistics* 10 (1), 214-234.
- Fishman, J. A. 1971. *Sociolinguistique*. LABOR: Bruxelles, NATHAN : Paris.
- Fried, M. 1973. *The world of the urban working class*. Harvard University Press: Cambridge, Mass.
- Gal, S. 1979. *Language Shift: Social determinants of linguistic change in bilingual Austria*. Academic Press: New York.
- Giles, H., Smith, P.S., Ford, B., Condor, S., Thakerar, J.N. 1980. Speech style and the fluctuating salience of sex. *Í: Language Sciences* 2, 260-282.
- Giles, H., Coupland, N. og Coupland, J. 1991. Accommodation Theory: Communication, context, and consequence. *Í: Contexts of Accommodation*. Giles, H., Coupland, N. og Coupland, J. (ritstjórar). Cambridge University Press: Cambridge, 1-68.
- Giles, H. and Powesland, P. 1997. Accommodation Theory. *Í: Sociolinguistics: A Reader and Coursebook*. Coupland, N. og Jaworski, A. (ritstjórar). Palgrave MacMillan: Basingstroke, 232-239.
- Hannerz, U. 1974. Black ghetto cultur and community. *Í: Readings in sociology of community*. Bell, C og Newby, H. (ritstjórar). Cassel: London, 149-174.
- Haugen, R. 1998. Variasjon og endring i sogndalsdialekten. Ei sosiolingvistisk undersøgning av tale-målet i Sogndal. *Í: Målbryting* 1, 1-168.
- Henley, N. og Kramarae, C. 1991. Gender, power, and miscommunication. *Í: 'Miscommunication' and problematic talk*. Coupland, N., Giles, H. og Wiemann, J.M. (ritstjórar). Newbury Park, CA: Sage, 18-44.
- Hogg, M A. 1985. Masculine and feminine speech in dyads and groups: a study of speech style and gender salience". *Í: Journal of Language and Social Psychology*, 4.2, 99-112.
- Horvath, B. 1985. *Variation in Australian English: the sociolects of Sydney*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Ibrahim, M.H. 1984. On the notions 'standard' and 'prestigious' in Arabic sociolinguistics. Fyrilestur til "the Third Annual Linguistic Conference", Jordan: Yarmouk University.
- Jacobsen, J. í L. 2001. Standardfærøsk eller standard i færøsk. *Í: Sprog i Norden*, 47-65.
- Jacobsen, J. í L. 2004: Hugburður til nýmótans ensk tøkuorð og nýggjyrði í føroyskum: It's Only Words. Útgivin í juli, 2004 á www.gransking.fo.
- Jacobsen, J. í L. 2006. Færøerne. *Í: Nordiske språkhaldningar. Ei meiningsmaling*. Kristiansen, T. og Vikør, L. (ritstjórar). Novus Forlag: Oslo, 40-60.
- Jacobsen, J. í L. 2008: *Álvara tos. Who cares? Ein samfelagsmálvisindalig kanning av hugburði og nýtslu av tøkuroðum og nýggjum orðum í føroyskum*. Doktoraritgerð.
- Jabeur, M. 1987. A Sociolinguistic Study in Rades: Tunisia. Doktoraritgerð. University of Reading, UK. Endurgivið hjá Milroy, 1992b, 171-172.
- James, D. 1996: Women, men and prestige speech forms: a critical review. *Í: Rethinking Language and Gender Research: Theory and Practice*. Bergvall, V.L., Bing, J.M. og Freed, A.F. (ritstjórar). Addison Wesley Longman Limited: Essex, New York, 98-125.
- Jóansson, T. 1997. *English loanwords in Faroese*. Doktoraritgerð. Fannir: Tórshavn.
- Kapferer, B. 1969. Norms and the manipulation and relationships in a work context. *Í: Social networks in urban situations*. Mitchell, J.C. (ritstjóri). Manchester University Press: Manchester.
- Khan, F. 1991. Final consonant cluster simplification in a variety of Indian English. *Í: English around the world: sociolinguistic perspectives*. Cheshire, J. (ritstjóri). Cambridge University Press: Cambridge, 288-298.
- Knack, R. 1991. Ethnic boundaries in linguistic variation. *Í: New ways of analyzing sound change*.

- Eckert, P. (ritstjóri). Academic Press: San Diego, 251-72.
- Kramarae, C. 1990. Changing the complexion of gender in language research. Í: *Handbook of language and social psychology*. Giles, H. og. Robinson, P.W. (ritstjórar). Wiley & Sons: Chichester, UK, 345-61.
- Kramsch, C. 2000. *Language and culture*. Oxford University Press: Oxford, New York.
- Kristiansen, T. og Vikør, L.S. 2006. Nordiske språkhaldningar: ei meningsmåling. Novus: Oslo.
- Labov, W. 1966. *The Social Stratification of English in New York City*. Center for Applied Linguistics: Washington, DC.
- Labov, W. 1972. Some principles of linguistic methodology. Í: *Language in Society* 1. Cambridge University Press: Cambridge, 97-120
- Labov, W. 1990. The intersection of sex and social class in the course of linguistic change. Í: *Language Variation and Change* 2, 205-54.
- Lakoff, R. T. 1975. *Language and Woman's Place*. Í: *Language in Society* 2. Cambridge University Press: Cambridge, 45-80.
- Le Page, R.B. and Tabouret-Keller A. 1985. *Acts of Identity: creole-based approaches to language and identity*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Mayer, P. 1963. Townsman or tribesmen: Conversation and the process of urbanisation in a South African city. Oxford University Press: Cape Town.
- Meyerhoff, M. 1996. Dealing with gender identity as a sociolinguistic variable. Í: *Language and Gender Research: Rethinking Theory and Practice*. Bergvall, V.L., Bing, J.M. og Freed, A.F. (ritstjórar). Longman: London and New York, 225-252.
- Milroy, L and Margrain, S. 1980. Vernacular language loyalty and social network. Í: *Language in Society* 9. Cambridge University Press: USA, 43-70.
- Milroy, J. 1991. The interpretation of social constraints on variation in Belfast. Í: *English around the World: Sociolinguistic Perspectives*. Cheshire, J. (ritstjóri). Cambridge University Press: Cambridge, 75-85.
- Milroy, L. 1992a. *Language and Social Network*. Basil Blackwell: Oxford, New York.
- Milroy, L. 1992b. New perspectives in the analysis of sex differentiation in language. Í: *Sociolinguistics Today: International Perspectives*. Bolton, K. og Kwok, H. (ritstjórar). Routledge: London, 163-179.
- Milroy, J. 1992. Social network and prestige arguments in sociolinguistics. Í: *Sociolinguistics Today: International Perspectives*. Bolton, K. og Kwok, H. (ritstjórar). Routledge: London, 146-162.
- Milroy, J. and Milroy, L. 1993. Mechanisms of change in urban dialects: the role of class, social network and gender. Í: *International Journal of Applied Linguistics* 3, 57-77.
- Mæhlum, B., Røyneland, U., Akselberg, G., Sandøy, H. 2003. Språkmøte: innføring i sosiolingvistikk. Cappelen akademiske forlag: Oslo.
- Nichols, P. 1983. Linguistic options and choices for Black women in the rural South. Í: *Language, gender and society*. Thorne, B., Kramarae, C., Henley, N. (ritstjórar). MA Newbury House: Rowley, 54-68.
- Omdal, H. 1994. *Med språket på flyttefot. Språkvariasjon og språkstrategier blant setesdøler i Kristiansand*. Institutionen för nordiska språk vid Uppsala Universitet: Uppsala.
- Pauladóttir, M. 2006. A Survey of the Outside Language Pressure on Modern Faroese – with a View to Assessing a Possible Increase in the Use of New English Loanwords. Masterritgerð í enskum. Høgskolen i Agder: Kristiansand.
- Pauladóttir, M. 2007. Nakrar hugleiðingar um hvussu sagnorðini *blíva* og *verða* koma fyrri í nútíðar munnligum føroyskum. Í: *Fróðskaparrit*, 55. bók. Faro University Press: Tórshavn, 67-93.
- Pauladóttir, M. 2008. Skiftismæli í føroyskum? Í: *Fróðskaparrit*, 56. bók. Faro University Press: Tórshavn, 63-96.
- Petersen, H. P. 2006. Føroyskt-danskt málsamband. Athall, tillaging, eingangstillaging og málbýgging. Í: *Fróðskaparrit*, 54. bók. Faro University Press: Tórshavn, 8-20.
- Petersen, H. P. 2008. The borrowing scale and Danish in Faroese. Í *Fróðskaparrit* 56. bók. Faro University Press: Tórshavn, 97-115.
- Queizán, M. Z. 1977: *A muller en Galicia*. Edicions do Castro: La Coruña.
- Rickford, J. 1986. The Need for new approaches to

- social class analysis in linguistics. Í: *Language and Communication* 6, 3. 215-221.
- Sankoff, D., Cedergren, H., Kemp, W., Thibault, P., Vincent, D. 1989. Montreal French: language, class and ideology. Í: *Language change and variation*. Fasold, R. og Schiffrin, D. (ritstórar). Benjamins: Amsterdam, 107-118.
- Sankoff, G. 2004. Linguistic Outcomes of Language Contact. Í: *The Handbook of Language Variation and Change*. Chambers, J. K., Trudgill, P. og Schilling-Estes, N. (ritstjórar). Blackwell Publishing Ltd.: UK/USA, 638-668.
- Thakerar, J. N., Giles, H., and Cheshire, J. 1982. Psychological and linguistic parameters of speech accommodation theory. Í: *Advances in the Social Psychology of Language*. Fraser, C. og Scherer, K.L. (ritstjórar). Cambridge University Press: Cambridge, 205-255.
- Trabelsi, C. 1991. De quelques aspects du langage des femmes de Tunis. Í: *International Journal of the Sociology of Language*, 87, 87-98.
- Trudgill, P. 1972. Sex, covert prestige and linguistic change in the urban British English of Norwich. Í: *Language in Society* 1, 179-195.
- Young, M. and Wilmott, P. 1962. *Family and kinship in East London*. Penguin: London.
- Vikør, L.S. 2006. Noreg. Í: *Nordiske språkhaldningar. Ei meiningsmåling*. Kristiansen, T. og Vikør, L. (ritstjórar). Novus Forlag: Oslo, 40-60.
- Wiener, R. 1976. *The rape and plunder of the Shankill*. Notaems: Belfast.